

AZERBAYCAN CUMHURİYETİ EĞİTİM BAKANLIĞI
AZERBAYCAN DEVLET İKTİSAT ÜNİVERSİTESİ
TÜRK DÜNYASI İŞLETME FAKÜLTESİ
ULUSLARARASI İLİŞKİLER

LİSANS BİTİRME TEZİ

Donald Trump döneminde ABD - Rusya ilişkileri

Hazırlayan
Sarhan Balayev
1417.02005

BAKÜ-2018

AZERBAYCAN CUMHURİYETİ EĞİTİM BAKANLIĞI
AZERBAYCAN DEVLET İKTİSAT UNİVERSİTESİ
TÜRK DÜNYASI İŞLETME FAKÜLTESİ
ULUSLARARASI İLİŞKİLER

LİSANS BİTİRME TEZİ

DONALD TRUMP DÖNEMİNDE ABD-RUSYA İLİŞKİLERİ

Hazırlayan

Sarhan BALAYEV

1417.02005

Danışman

Dr. Aqil MEMMEDOV

BAKÜ-2018

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI TƏHSİL NAZİRLİYİ
AZƏRBAYCAN DÖVLƏT İQTİSAD UNİVERSİTETİ

Kafedra “İqtisadiyyat və İşlətmə”

TƏSDİQ EDİRƏM

“ ___ ” _____ 2018

BURAXILIŞ İŞİ ÜZRƏ VERİLMİŞ TAPŞIRIQ

“Türk Dünyası İşlətmə” fakültəsinin Beynəlxalq münasibətlər
(“Uluslararası İlişkiler”) ixtisası üzrə

təhsil alan tələbəsi

Sərxan Balayev Sərdar
(adı, soyadı, atasının adı)

Diplom işinin rəhbəri

m. Dr. Aqil Məmmədov Arif
(adı, soyadı, atasının adı, elmi adı və dərəcəsi)

1. İşin mövzusu Donald Trump Döneminde Abd-Rusya İlişkileri

Azərbaycan Dövlət İqtisad Universiteti tərəfindən təsdiqlənsin

“ ___ ” _____ 2018 il

No

2. Tələbənin sona yetirdiyi işin kafedraya təhvil müddəti: 8 ay

3. İşin məzmunu və həcmi (izahı, hesabı və eksperimental hissəsi, yeni təhlilə ehtiyacı olan müəssisələr) Özet, Giriş, Birinci bölüm, İkinci bölüm, Sonuç, Kaynakça

4. Buraxılış işi üçün lazımı materiallar

1. AKGÜN, Birol (2012), “ABD`nin Suriye Politikası”, Suriye Krizi`nde Bölgesel ve Küresel Aktörler (Perspektifler, Sorunlar ve Çözüm Önerileri), Stratejik Düşünce Enstitüsü.
2. BUÇUKCU, Öner (2012), “Genel Bilgiler”, Suriye Krizi`nde Bölgesel ve Küresel Aktörler (Perspektifler, Sorunlar ve Çözüm Önerileri), Stratejik Düşünce Enstitüsü.
3. GANN, L.H. (1993), The United States and the new Russia, Hoover Institution on War, Revolution and Peace, Stanford University.
4. GARAYEV, Mahmut (1999), “Russia`s Priority Interests”, David Lai (der), Global Perspectives, International Relations, US Foreign Policy and The View From Abroad, Boulder, London.
5. HİLL, Fiona ve GADDY, G. Clifford (2010), Mr. Putin: Operative in the Kremlin, Brookings Institution Press, Washington.
6. KURTBAĞ, Ömer (2010), Amerikan Yeni Sağı ve Dış Politika: Hegemonya Ekseninde Bir Analiz, USAK Yayınları, Ankara.
7. MANKOFF, Jeffrey (2012), Russian Foreign Policy: The Return of Great Power Politics, 2 Edition, A Council on Foreign Relations Book, Rowman & Littlefield Publishers Inc., United Kingdom.

5. Qrafik materiallarının siyahısı dəqiq göstəricilərlə (vacib cədvəl, çertyojlar, yaxud qrafiklər, nümunələr və s.)

6. Buraxılış işi üzrə məsləhətçinin soyadı, adı, atasının adı, elmi adı və dərəcəsi (diplom işinin ona aid olan hissəsini göstərməklə)

m. Həsənov Ziyadxan Əli

7. Buraxılış işinin təqdimi üzrə təqvim planı:

Sıra No	İşin hissələrinin adı müddəti	Qurtarma faizi (yerinə yetirilmə)	İşin yerinə yetirilməsi	
			plan üzrə	faktiki
1.	Bölüm (Ekim 2017 – Ocak 2018)			
2.	Bölüm (Şubat 2018 – Nisan 2018)			
3.	Bölüm (Mayıs 2018)			

Buraxılış işinin rəhbəri _____
imza

Məsləhətçi _____
imza

Tapşırığı imza üçün qəbul etdim _____
(tələbənin imzası)

Tapşırığın qaytarılması tarixi “ _____ ” _____ 2018-ci il

Qeyd 1. Buraxılış işi üzrə verilmiş tapşırıq 2 nüsxədən ibarətdir. Nüsxənin biri tələbəyə verilir, ikincisi kafedrada qalır.

2. Hazırlanmış buraxılış işini tapşırıqla birlikdə tələbə DAK təqdim edir.

BURAXILIŞ İŞİNİN PLANI

TUTANAK

ÖZET

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR LİSTESİ

GİRİŞ

BİRİNCİ BÖLÜM SOĞUK SAVAŞ SONRASI ABD-RUSYA İLİŞKİLERİ

1.1. RUSYA DIŞ POLİTİKASININ OLUŞUMU

1.2. ABD SOĞUK SAVAŞ SONRASI DIŞ POLİTİKASININ OLUŞTURULMASI

1.2.6.1. Suriye krizi

1.2.6.2. Kırım Mudahalesi

İKİNCİ BÖLÜM TRUMP DÖNEMİ ABD DIŞ POLİTİKASI

2.1. VLADİMİR PUTİN NE İSTİYOR?

2.1.1. “Hacking Scandalı”

2.1.2. Tehlikeli Dosyalar

2.1.3. Beyaz Saray'da Karışıklık

2.2. DONALD TRUMP VE YENİ DIŞ POLİTİKA YAPIMI

2.2.1. Yönetimde Anarşi

2.3. İKİLİ İLİŞKİLERİN YENİ SEYRİ

2.4. ABD-RUSYA İLİŞKİLERİNDE İŞBİRLİĞİ

SONUÇ

KAYNAKÇA

TRUMP DÖNEMİ SONRASI ABD-RUSYA İLİŞKİLERİ

ÖZET

20 Ocak 2017 tarihinde iktidara gelen Donald Trump dönemi ABD-Rusya ilişkileri her zamankinden farklı bir seyir göstermiştir. Yönetim başına gelmesinin Rusya tarafından destekle gerçekleştirilen siber saldırı ile bağlanmasının ve günümüzdeki geçen bir sene içerisinde kendisine karşı itiraz ve protesto gösterilerinin hiç bitmediği Trump`ın uyguladığı stratejilerin, izlediği dış politikanın ve özellikle iç ve dış politikasının temel hatlarının yer aldığı Ulusal Güvenlik Stratejisi`nin araştırılması, gelecek yıllarda tüm dünyanın karşılaştacağı sorunların belirlenebilmesi açısından önem taşımaktadır.

Trump yönetimi tarafından küresel terörizm ve İran`ın nükleer program ve politikalarının birincil tehdit, Rusya`nın yakın çevre politikaları ve Çin`in Hind-Pasifik politikalarının ise ABD çıkarlarına ikincil tehdit olarak nitelendirilmesi, daha önceki başkanlar döneminde imzalanan uluslararası anlaşmalardan çekilmesi ve işbirliği ortamlarının fesedilmesi, “Amerika Birinci” siyasetinin açık şekilde ilan edilmesi ve genel olarak küresel sorunlara yaklaşımları daha önceki ABD uygulamalarından hayli farklı olmaktadır. Bu çalışmada, genel olarak Soğuk Savaş sonrası ABD-Rusya ilişkileri araştırılmakta, ve temel olarak Trump dönemi ABD-Rusya ilişkilerinin gelişimi incelenmektedir.

Anahtar Kelimeler: ABD, Rusiya, Dış Politika, Soğuk Savaş, D.Trump

İÇİNDEKİLER

TUTANAK.....	ii
ÖZET.....	vi
İÇİNDEKİLER	vii
KISALTMALAR LİSTESİ.....	ix
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

SOĞUK SAVAŞ SONRASI ABD-RUSYA İLİŞKİLERİ

1.1. RUSYA DIŞ POLİTİKASININ OLUŞUMU.....	3
1.1.1. Uluslararası İlişkilerde Dış Politika Kavramı.....	3
1.1.2. Yeni Dış Politika ve Kimlik Durumunun Peşinde	5
1.1.2.1. İç faktörler	5
1.1.2.2. Dış faktörler	7
1.1.3. Yeltsin; Söz ya da Tehlikeler mi?.....	9
1.1.4. Putin'in Dış Politika Anlayışları	12
1.1.5. Rus Dış Politikasının Temel Kaygıları	15
1.2. ABD SOĞUK SAVAŞ SONRASI DIŞ POLİTİKASININ OLUŞTURULMASI.....	18
1.2.1. Amerikan Büyük Stratejisi İçin Gerekçe.....	18
1.2.2. George H. W. Bush ve Yeni Dünya Düzeni.....	19
1.2.3. Clinton ve Demokrasi Siyasetinin Teşviki	21
1.2.4. Clinton'un Dış Politikasında NATO İkilemi	24

1.2.5. George W. Bush ABD'nin Tutucu Tek Taraflılık Stratejisi	26
1.2.6. Obama Döneminde ABD-Rusya İlişkileri: Yeniden Başlamadan Yeniden Saklamaya.....	28
1.2.6.1. Suriye krizi.....	28
1.2.6.2. Kırım Mudahalesi	31

İKİNCİ BÖLÜM

TRUMP DÖNEMİ ABD DIŞ POLİTİKASI

2.1. VLADİMİR PUTİN NE İSTİYOR?	34
2.1.1. “Hacking Scandalı”	34
2.1.2. Tehlikeli Dosyalar.....	36
2.1.3. Beyaz Saray'da Karışıklık.....	37
2.2. DONALD TRUMP VE YENİ DIŞ POLİTİKA YAPIMI.....	38
2.2.1. Yönetimde Anarşi	41
2.3. İKİLİ İLİŞKİLERİN YENİ SEYRİ.....	44
2.3.1. Ulusal Güvenlik Anlaşması	44
2.3.2. Tarihsel Tampon	46
2.3.3. Karşılıklı Faydalı Sözleşme - Ukrayna.....	47
2.3.4. Suriye üzerinden “U” dönüşü	50
2.4. ABD-RUSYA İLİŞKİLERİNDE İŞBİRLİĞİ	53
2.4.1. Bir grim görünümü	53
2.4.2. Batı'nın yenilenmesi.....	57
SONUÇ	59
KAYNAKÇA	61

KISALTMALAR LİSTESİ

AB	Avrupa Birliği
ABD	Amerika Birleşik Devletleri
ABM	Anti-Ballistic Missile (Anti Ballistik Füze)
AET	Avrasya Ekonomik Topluluğu
AGİT	Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı
BDT	Bağımsız Devletler Topluluğu
BM	Birleşmiş Milletler
BM GK	Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi
BTC	Bakü-Tiflis-Ceyhan
BTE	Bakü-Tiflis-Erzurum
DHC	Donetsk Halk Cumhuriyeti
İŞİD	Irak Şam İslam Devleti
LHC	Lugansk Halk Cumhuriyeti
NATO	North Atlantic Treaty Organization (Kuzey Atlantik Antlaşması Teşkilatı)
PKK	Kürdistan İşçi Partisi (terör örgütü)
PYD-YPG	Demokratik Birlik Partisi-Halk Koruma Birlikleri (partinin askeri kanadı)
RF	Rusya Federasyonu
SSCB	Sovyet Sosyalist Cumhuriyetleri Birliği
SUK	Suriye Ulusal Konseyi
YDD	Yeni Dünya Düzeni (New World Order)

GİRİŞ

ABD ve Rusya arasında ilişkiler ABD'nin yarandığı günden geliştirilmeye başlamış, lakin SSCB yarandıktan sonra ilişkiler kötüleşmeye ve son olarak Soğuk Savaş'a neden olmuştur. SSCB dağıldıktan ve yeni bağımsız devletler yarandıktan sonraki ilk dönemlerde Rusya'nın zayıflığı ve Yeltsin döneminde Batı yönlü dış politika hattının izlenmesine karşın, 2000'de iktidara gelen Putin döneminde Rusya'nın küresel alanda güçlendiğinin, ABD tehditlerine karşı sert bir davranış sergilediğinin şahidi olmaktayız. Özellikle 21. Yüzyılda ABD-Rusya karşıdurması Yeni Soğuk Savaş olarak nitelendirilmekte ve bir çok küresel çatışma noktalarında bu iki süper gücün çıkarları uyuşmamaktadır. ABD'nin yeni alanlara genişleme siyasetine karşın Rusya'nın eski Çarlık ve SSCB dönemlerinden kalma "yakın çevre" ve "etki alanı" anlayışları kapsamında politikalar yürütmesi ABD tarafından hoşnutsuzlukla karşılanmış, Batı Bloğu'nun doğuya doğru genişlemesi ve yeni bağımsızlık kazanan devletlerin Batıyla işbirliği kurma istekleri ise Gürcistan'ın ve Ukrayna'nın Rusya ile ciddi sorunlar yaşamasına neden olmuştur. Ocak 2017'de iktidarı kendi eline alarak ABD yönetimini hayata geçiren Trump dönemi Rusya ile ilişkilerin genel seyrinin değiştiği görünmekte, lakin bu işbirliğinin bir grim görüntüsü sağlamakta olduğu aynı zamanda devamlı ve sağlam olmadığı da zannedilmektedir. Bu çalışmada Soğuk savaş sonrası ABD-Rusya ilişkileri, ABD ve Rusya yönetimlerinin dış politikalarında uyguladıkları farklı politika ve stratejiler, özellikle Trump döneminde iki ülke arasındaki ilişkilerde yaşanan gelişim ve gerilim noktaları araştırılmış ve her iki ülkenin dış politikasının genel görünümü incelenmiştir.

Çalışmanın “Soğuk Savaş Sonrası ABD-Rusya İlişkileri” adlanan birinci bölümünde uluslararası ilişkilerde dış politika kavramı ve Rus dış politikasının genel değerlendirilmesi, özellikle Soğuk Savaş sonrası dönemde ABD-Rusya ilişkileri, bu ilişkilerin Güney Kafkasya ülkeleri üzerindeki etkileri, Rus liderleri Yeltsin ve Putin`in dış politikada farklı tutum ve yaklaşımları, Yeltsin`in Batı yanlısı politikasına karşın Putin`in temel dış politika anlayışları ve sert siyaseti, NATO`nun genişlemesine karşılık uyguladığı strateji ve politikalar, aynı zamanda ABD`nin Soğuk Savaş sonrası farklı liderlerinin, yani George H. W. Bush, Clinton, George W. Bush, Obama yönetiminin tutunduğu temel yaklaşımlar ve izledikleri politikalar, Suriye ve Kırım konularında ABD-Rusya ilişkileri araştırılmıştır.

Çalışmanın “Olası Bir Kaza: Trump, Putin ve ABD-Rusya İlişkileri” adlanan ikinci bölümünde Trump iktidara geldikten sonra ABD-Rusya arasındaki ilişkilerin durumu, özellikle “Hacking Skandalı”, kamuoyuna açıklanan dosyalar, Beyaz Saray`da yaşanan karışıklık, Rusya`nın ABD cumhurbaşkanı seçimlerini Trump`ın lehine etkilediği iddiası ve Putin tarafından bu iddianın reddedilmesi, Trump`ın iktidarda olduğu ilk bir yılın değerlendirilmesi, bu bir yıl içerisinde Trump yönetiminin uyguladığı strateji ve izlediği politikalar, özellikle Rusya ile ilgili yaklaşım ve bir sıra konularda anlaşmalar ve en son Kırım meselesinde uyuşmazlık ve ABD`den Ukrayna`ya destek mesajı ile ABD-Rusya ilişkilerinin genel görünümü incelenmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

SOĞUK SAVAŞ SONRASI ABD-RUSYA İLİŞKİLERİ

1.1. RUSYA DIŞ POLİTİKASININ OLUŞUMU

1.1.1. Uluslararası İlişkilerde Dış Politika Kavramı

“Dış Politika” kavramı üzerinde I. Dünya Savaşı`ndan sonra daha ciddi bir biçimde düşünülmeğe başlanmıştır. Ondan önce yalnız bir kaç hükümdarın ve etkili kişilerin tekelinde olan dış politika konusu, hatta İngiltere gibi Parlamento geleneği eski olan ülkelerde bile, “imparatorluğun yüce çıkarları” öyle emrettiği için üzerinde az tartışılan bir durumda idi. 20. Yüzyılın başlarında ise ABD`de kurulan Andrew Carnegie fonu, savaşın yok edilmesi için bir rapor (1911) hazırlamış ve başka sözle, uluslararası ilişkiler alanına bilimin el katması gerektiğini öngörmüştür. Bu raporda dış politikanın belirlenmesi zamanı öngörülen üç unsur aşağıdakilerdir:

- ulusları faaliyete geçiren temel etkenler
- bu faaliyetlerin yöntem ve hedeflerinde duran gelişim
- ulusların bir birleriyle ilişkilerinin tarihsel gelişimi.

II. Dünya Savaşı sonrasında, özellikle 1945-1963 yılları arasında dünya olayları ile ilgili çok sayıda kitap yayınlanmış, araştırma enstitüleri kurulmuştur (Kürkçüoğlu, 1980: 309-310).

Uluslararası ilişkiler disiplininde dış politika olgusunun incelenmesi zamanı iki temel yaklaşım oluşmuştur. Bunlardan birincisi 1911 raporunda öngörülen üçüncü unsuru, yani daha çok tarihi gelişimi temel alan “klasik-tarihi” yaklaşım, ikincisi ise temeldeki etkenler ve yöntemleri temel alan “modern-davranışçı” yaklaşımdır.

Dış politika kısaca olarak bir devletin başka bir devlete veya devletler ya da daha geniş anlamıyla uluslararası alana karşı izlediği bir politika olarak nitelendirilebilir. Bir ülkenin dış politika yürütme biçimine ilişkin kaidelerin tümü ise diplomasi olarak adlanıyor (Kürkçüoğlu, 1980: 311-312).

Anthony Giddens`in ifadesiyle politikada iç-dış ayrımı ulus-devletlerin ortaya çıkması ve gelişmesiyle yakından ilgili olmak ve “uluslararası” kavramının da mümkün kıldığı gibi, ulusların kendi içinde gerçekleştirdiği faaliyetleri uluslar arasında gerçekleştirilen faaliyetlerden ayırmada önemli bir temel sağlamaktadır. Nitekim dış politika, ülke sınırları dışında uygulanmak için tasarlanmış bir politika şeklinde tanımlanabilir (Balcı, 2011: 6).

SSCB`nin yıkılmasının ardından RF dış politikasının saptanmasında rol oynayan etkenlerden temel olarak uluslararası sistemdeki belirsizlik ve ABD`nin “yeni Roma” adı altında kendi hegemonyasını inşa etmeye çalışması gösterilebilir. RF`nin dış politikasından bahs ederken birden fazla bölgenin ele alınması, özellikle ABD hegemonyasına karşı Çin`le ortak çalışmalarının ve Avrasyacı politikasının vurgulanması gerekmektedir (Tellal, 2010: 192-194).

RF`nin sınır bölgelerinin yanı sıra, siyasi ve ekonomik çıkarlarının mevcut olduğu uzak bölgeler, Hindistan-Pakistan anlaşmazlığının sürdüğü Güney Asya, Irak, İran ve petrol fiyatlarını önemli biçimde etkileyebilecek Arap ülkelerinin olduğu Ortadoğu ve ABD karşıtı yönetimleriyle Rusya`nın ilgi alanında olan Güney Amerika gibi bölgelerdeki gelişimler de dış politikasını doğrudan etkilemektedir (Tellal, 2010: 195).

Rusya Federasyonu çokuluslu yapısıyla birliğin muhafaza edilmesi, aynı zamanda tarihsel ve sosyal açıdan “Rus” niteliğinin korunması gibi iki

temel amaç arasında denge kurulması gerektiğini anlamakta ve dış politikasının yürütülmesi zamanı da bunları göz önünde bulundurmaktadır. Bu çerçevede 1990`lar boyunca Rus dış politikasında bir taraftan kökü 18. yüzyıla dayanan ve Büyük Petro`ya kadar uzanan, Batılı Rusya tanımlamasının (Batıcılar) yanında diğer taraftan kökü 1920`lere uzanan ve Rusya`nın Batı ile Doğuyu bir araya getireceği Avrasyalı bir kimliğe sahip olmasını savunanlar arasında mücadele dönemi yaşanmıştır.

Bu mücadelenin ilk ciddi yansımaları ise Batıcı/Atlantikçi ve Avrasyacı yaklaşımlar arasındaki siyasi ve fikri bir mücadele şeklinde ortaya çıkmıştır (Cafersoy, 2003:62-63). 1993 yılında “Yakın Çevre” doktrininin ilan edilmesiyle RF dış politikasının öncelikleri eski SSCB coğrafyası olarak belirlenmiştir. Putin döneminde ise Atlantikçi/Avrasyacı yaklaşımlar arasındaki rekabet harmonize edilmiş ve istikrar, güvenlik arayışları, bölgesel güç olma üzere bölgesel entegrasyon çalışmaları ve özellikle 2000`lerden sonra ortaya çıkan bölgesel bütünleşme faaliyetleri önem kazanmıştır (Ergül, 2012: 469).

1.1.2. Yeni Dış Politika ve Kimlik Durumunun Peşinde

1.1.2.1. İç faktörler

1991 yılında SSCB`nin dağılmasıyla II. Dünya Savaşı`ndan sonra başlayan iki kutuplu dünya düzeni sonra ermiş ve bu durum Batının, özellikle ABD`nin zaferi olarak algılanmıştır. ABD Başkanı George Bush tarafından “Yeni Dünya Düzeni” 1991 yılında ilan edilmiş ve bununla “piyasa ekonomisi, demokrasi ve insan hakları” gibi unsurlar Batı liberalizminin temeli olarak ilan edilmiş, Fukuyama ise “Tarihin

Sonu” adlı tezinde bu unsurlara atıfta bulunarak, bu değerlerin ebedi olacağını vurgulamıştır (Yapıcı, 2010: 1).

SSCB`nin dağılmasından sonraki yaklaşık 2 yıllık bir dönemde, yani 1991-1993 yılları arasında Rus dış politikasında Batı yanlısı bir tutum sergilenmiştir. “Atlantik Ekölü” adlandırılan Batı yanlısı politikaların savunucuları ve bu grubun sözcüsü olan Dışişleri Bakanı Andrei Kozirev ve Dışişleri Bakanlığı`nın diğer önemli şahısları AGİT ve NATO gibi Batı örgütleri ile bir işbirliği şeklinde Rusya`nın daha başarılı bir dış politika sergileyebileceğine inanmışlar. Batıyla bütünleşerek, Pazar ekonomisine dayanan demokratik bir siyasal rejim kurarak, Rusya`nın emperyal anlayışını reddederek dış politika uygulamaya çalışan Devlet Başkanı Boris Yeltsin`in çabalarına rağmen, Batıdan gelen eks tepkilerinde etkisiyle bu politika başarısızlığa uğramış ve 1993 yılından itibaren Rus siyasi yaşamında, özellikle dış politikasında Avrasyacılar etkili olmaya başlamıştır (Maç, 2004: 107-111).

Ulusal kimlik tanımlamaları ve dış politika yönetiminde Avrasyacılar Atlantikçilerden farklı olarak radikal unsurlara ağırlık vermiş ve bu durum RF`da artan milliyetçi talep ve temaları tekellerine alabilmelerinden kaynaklanmıştır. Avrasyacı Okul içerisinde Rus Ortodoks Kilisesi, aşırı milliyetçiler ve Stalinciler gibi birçok farklı gruplar yer almaktadır. Bu grubun ana yapısını Devlet Başkanı eski yardımcılarında olan Alexander Rutskoı, Parlamento sözcüsü Ruslan Khasbulatov, general Alexander Lebed, Rus Komünist Partisi lideri Kuzanov, Liberal Demokrat Parti Başkanı Jirinovski, Yeltsin`in dış politika danışmanı Sergei Stankevich ve Sergei Kortunov gibi önemli şahıslar oluşturmuştur. Atlantikçilerden farklı olarak bu grup Batıyla bütünleşmek yerine onunla ilişkilerin “çıkar” prensibine göre düzenlenmesini savunmuşlar. Bu grup, eski SSCB coğrafyasını

Rusya'nın doğal bir uzantısı olarak görmekte ve Rusya'nın ulus-üstü (emperyal) bir güç olarak yeniden inşa etmeyi Rus dış politikasının öncelikli hedefi olarak ilan etmiştir (Maç, 2004: 111-113).

RF, 145 milyonu aşan nüfusunun bileşimi açısından eski SSCB mekanında Ermenistan, Azerbaycan ve Litvanya'dan sonra en homojen yapıya sahip olmakta, nüfusunun %80 civarı etnik Ruslardan oluşmakta, diğer etnik gruplardan ise sadece Tatarlar, Ukraynalılar, Başkırlar ve Çuvaşlar ülke nüfusunun %1'ni aşmaktadır. Buna karşın diğer eski SSCB ülkelerinde önemli ölçüde Rus nüfusu bulunmakta, özellikle Kazakistan, Letonya ve Estonya'da Ruslar toplam nüfusun %25'inden fazlasını oluşturmakta ve bu durum Rus dış politikasının uygulanması zamanı önemli unsur oluşturmaktadır (Yapıcı, 2010: 4-6).

1.1.2.2. Dış faktörler

Sovyetler Birliği'nin dağılması Batını soru karşısında bırakmıştır. Rusya'yı bir "eski düşman" olarak mı yoksa "potansiyel ortak" olarak mı algılamalı ve buna göre güvenlik politikalarını şekillendirme sorusu. Lakin bu konuda her hangi bir homojenlikten söz edilemez. Bir çokları Rusya'yı uzun vadede çıkarılan farklılaşmasının kaçınılmaz sonucu olarak soğuk savaş döneminde olduğu gibi bir "düşman" olarak algılarken, bazıları o dönemin kapandığını vurgulamaktaydılar. Bu dönemde özellikle ABD'nin Rusya'ya yaklaşımında belirsizlik mevcut olmuş, Rusya'nın doğu ve güney bölgelerindeki ülkelere yönelik politikalarına, başka sözle bu devletlerin toprak bütünlüğü ve bağımsızlık savaşlarına karşı Rusya'nın Eski Sovyet mekanında etki oluşturma çabalarına temkinli yaklaşmıştır. Zira, Rusya'nın kendi "yakın çevre"sinde etki oluşturma ve tek başına düzen sağlama isteği ve

bölgedeki sorunlara müdahaleleri Batıyı rahatsız etmiştir. Rusya'nın ABD ve Batı ile işbirliği kurabileceğini iddaa eden okulunun üyeleri bu çerçevede nükleer silah ve diğer kitle imha silahları teknolojilerinin dışarıya, özel olarak İran ve Irak gibi ülkeler sızma ihtimalinin ortayadan kaldırılması, START-2 Antlaşmasının onaylanması, aynı zamanda 1972 yılında imzalanan ABM Antlaşmasının günün şartlarına uygun biçimde gözden geçirilmesinin kabul edilmesini, Batıyla ortaklık ve işbirliğinin önkoşulları olarak gösterse de, bu işbirliği kurulamamıştır. Aynı zamanda ABD'nin Rusya reform sürecinin başarısız olacağına inanması ve işbirliğini reddetmesi, Rusya'yı "potansiyel düşman" olarak algılamaya devam etmesi ilişkilerin iyileştirilmesinin önünde engel olmuştur (Maç, 2004: 122-123).

Daha Sovyet yıllarında Stalin'in ölümünden 1 yıl sonra ve Varşova Paktı kurulmazdan 1 yıl önce, yani 1954 yılında SSCB NATO'ya üyelik başvurusu yapmış, bu hakta resmi belge RF Cumhurbaşkanı Vladimir Putin tarafından 2001'de açıklanmıştı. Batıdan gelen "teklifin inanılmaz tabiatı müzakereleri garantisizleştirmektedir" yanıtı olarak redd cevabı olmuştur(Traynor,<https://www.theguardian.com/world/2001/jun/17/russia.iantraynor,2018>).

Aynı şekilde soğuk savaş sonrası dönemde de ABD RF'nin Batılaşma isteğine garantisiz bir süreç olarak bakmış ve Rusya'nın Batı ülkeleri ile işbirliği çalışmaları suni kalmıştır. Özellikle 1993 sonrasında ABD-Rusya ilişkileri suni şekilde "stratejik ortaklık" seviyesine kaldırılsa da, önce "pragmatik ortaklık", daha sonra "gerçekçi (realist) ortaklık" ve 1990'ların sonunda ise "karşılıklı önleyici ilişki" seviyesine kadar gerilemiştir. Özellikle NATO'nun Doğuya doğru genişlemesi ve Kosova Krizinin yaşanması ikili ilişkileri keskin noktaya getirmiş ve 20.

Yüzyılın sonlarında, Rus-Amerikan ilişkileri bir daha ulusal çıkar mücadelesi çerçevesine geri dönmüştür (Maç, 2004: 124).

ABD'nin eski SSCB mekanında yeni bağımsızlık kazanmış devletlerin egemenlik ve bağımsızlıklarının güçlendirilmesine yardım etmesi ve gerçekleştirilen projeler, özellikle NATO veya AB'ya üye olmayan 11 eski SSCB devleti ile ilişkileri bu bölgede Rusya'nın çıkarlarını ve beklentilerini tamamen yok etmeye hesaplandığı için, bu doğal olarak Rusya'nın dış politikasına etkisiz ötüşmemiştir. İlişkilerin bu türlü gelişimi Rusya'nın Batı yönlü kuruluşlara entegre olmasını ve Batı ülkelerinin Rusya ile işbirliği imkanlarını sıfıra indirmiş ve karşılık olarak 1990'lar ve 2000'ler boyu Batı kuruluşları gittikçe daha fazla Rusya sınırlarına yaklaşmış ve etki alanlarını genişlendirmişler. Bu sıfır hacimli oyun Rusya-ABD ilişkilerini kötü etkilediği gibi bölgede yer alan diğer ülkelere de olumsuz etki yapmaktadır. Artık geçen 20 yıldan fazla bir zaman içerisinde tüm ülkeler anlamıştır ki, ABD ve Rusya ortak çıkarları bularak ortak faaliyet göstermek istemekte değil, sadece birbirlerini dengelemeye çalışmaktalar (Trotskiy ve Çarap, 2011: 4).

1.1.3. Yeltsin; Söz ya da Tehlikeler mi?

17 Ağustos 1991 günü SSCB Başkanı Gorbaçov'un politikalarına muhalefet eden Sovyet Komünist Partisi, Sovyet Ordusu ve KGB, SSCB'ni dağılım sürecine sokan hükümete karşı darbe girişiminde bulundu. Bu dönemde Boris Yeltsin tarafından yönetilen toplumsal direnişle bu darbe girişimi başarısızlığa uğradı (Okşaş, 2009: 45). Darbeden az önce, 12 Haziran 1991 tarihinde Rusya SSC'nin ilk cumhurbaşkanı olarak seçilmiş Yeltsin, 25 Aralıkta SSCB dağıldıktan sonra RF Cumhurbaşkanı olarak görevine 1999 yılına kadar devam etti

(The Editors of Encyclopaedia Britannica,

<https://www.britannica.com/biography/Boris-Yeltsin>, 2018).

Bu dönemde Rusya'nın ulusal güvenliği açısından dış güvenlik konularından daha fazla iç güvenlik konuları da önem taşımağa başlamıştı. Bu kapsamda, ulusal güvenlik için hayati önem taşıyan merkezkaç eğilimlerinin kontrol altına alınması ve ayrılıkçı girilimlerin engellenmesi, ekonominin kriz durumundan çıkarılması ve son olarak Rus ordusunun bir reform sürecini başarıyla atlatması gerekmektedir. 1993 yılında ilan edilen ve Rusya'nın yeni dönemde ulusal güvenlik çerçevelerini çizen Rus Dış Politika Doktrini de bu temel unsurlara değinmekteydi (Garayev, 1999: 128).

RF bünyesinde bulunan 21 özerk cumhuriyet, 1 özerk bölge ve 10 özerk yöre-okrug gibi 32 etnik bölgesel sujeler, 49 bölge-okrug, 2 diyar/kray ve 2 federal kent gibi 57 bölgesel idari kıstaslar oluşturmaktaydı (Cafersoy, 2007: 136). Merkezkaç eğilimlerine örnek olarak 1 Kasım 1992`de Çeçenistan`ın, 21 Mart 1992`de Tataristan`ın Moskova yönetiminin tehdit ve itirazlarına rağmen Rusya`dan bağımsızlıklarını ilan etmelerini, aynı zamanda Yakutistan Cumhuriyetlerinin de kendi topraklarında RF Anayasasının geçerli olmadığını iddaa etmesi gösterilebilir. Bunun yanısıra 31 Aralık 1992 tarihinde imzalanan Federasyon Antlaşması Çeçenistan-İnquşetiya ve Tataristan Cumhuriyetleri dışında RF`nin bünyesinde bulunan tüm üyeler tarafından imzalandı. 12 Aralık 1993 tarihinde halkoylaması ile kabul edilen RF Anayasası gereği, ülke 6 çeşit federasyon üyesine bölündü: 21 cumhuriyet, 6 diyar-okrug, 49 bölge-oblast, 2 federal kent (Moskova ve St. Petersburg), 1 özerk bölge (Yevreyskaya-yahudi) ve 10 özerk yöre-okrug. Önce Tataristan`la, daha sonra diğer etnik cumhuriyetlerle ikili antlaşmalar imzalanırsa da, Çeçenistan sorunu günümüzde de uzanmış

durumdadır. Özellikle Yeltsin döneminde merkezkaç eğilimlerinin daha güçlü olduğu görülmektedir. 11 Aralık 1994 tarihinde Yeltsin tarafından “yasadışı askeri güçleri silahsızlaştırmak” gerekçesi ile Çeçenistan’a müdahale emri verilmiştir. 1994-1996 yıllarını kapsayan I. Çeçen Savaşının barış görüşmeleri, Çeçenistan Devlet başkanı Cahar Dudayev’in öldürülmesinden sonra 1 Haziran’da başladı ve 31 Ağustos 1996 tarihli Hasavyurt Antlaşmasının imzalanması ile sona erdi (Cafersoy, 2007: 139-147).

Yeltsin, dış politikada Batıcılık düşüncesine taraftar olarak faaliyete üstünlük veriyordu. Batıcılık ve Milli Demokratizm, daha Gorbaçov’un 1987-1990 yıllarında Yeni Düşünüş Tarzı’ndan kaynaklanmakta ve bu dünya görüşüyle bağlantılı şekilde “insanlığın ortak değerleri”, “küresel sorunlar”, “karşılıklı bağımlılık” kavramları ön plana çekilmekte ve uluslararası işbirliğine dayanan yeni bir milli güvenlik anlayışı ortaya çıkmaktaydı. Atlantikçiler okulunun, yani Yeltsin ve Kozirev’un da bu yönde düşünüyor ve Batı ülkeleri ile Rusya’nın tabii müttefiklikleri olduğunu ifade ediyorlardı. Bu dönemde Rusya’nın temel sorunları içerideydi ve iç sorunlarla mücadele için yeni bir ekonomi ve demokratik siyasi sistemin kurulması, bu ise kendiliğinde Batıyla işbirliğini gerektiriyordu (Okşaş, 2009: 48-49).

Yeltsin’in kapitalist sisteme katılma ve Batıyla işbirliği çabası, sancılı bir dönüşüm süreci geçirmiş, uygulanan ulusal reformlar ekonomik çöküş ve siyasi kargaşaya neden olmuş, özelleştirmeler sonucu zenginleşen küçük bir zümreye kaşılık halk giderek yoksullaşmaya başlamış, organize suçlar çoğalmış ve yolsuzluk oranı artmış, giderek daha fazla adem-i merkezileşmeye neden olmuş, ve tüm bu kriz RF’nin uluslararası alanda etkinliğini sınırlandırarak, daha çok iç politika üzerine yoğunlaşmasına neden olmuştur (Yapıcı, 2010: 7).

1.1.4. Putin'in Dış Politika Anlayışları

1997 yılında başlayan ve Rusya ekonomisini de saran Asya krizi, bunun yanısıra petrol ve doğalgaz fiyatlarında yaşanan büyük bir düşüş, sonuç olarak Rusya ekonomisinin 1998 yılında yaklaşık 9 milyar dolar kaybetmesi, Rus Rublesi'nin ve buna bağımlı olarak GSYH'nin keskin oranda düşüş yapması, iç krizler, yabancı yardımlar, özellikle IMF ve Japonyadan gelen kesintili ve sorunlu destek, Kosova sorunu ve Batıyla karşıdurma, en önemlisi ise tüm bunların fonunda ard-arda hükümet değişiklikleri ile izlenmiştir. Tüm bu sıkıntılardan ülkeyi kurtaracak bir lider arayışları içerisinde 9 Ağustos 1999 tarihinde Vladimir Putin RF Başbakanı olarak atanmıştır (Cafersoy, 2007: 175-179).

Soğuk Savaş'tan kalma düşmanlık kalıntılarının yok edilme çabaları Yeltsin iktidarı dönemine ait olsa da, bu çabalar boşuna harcanmış ve Rusya politikasının realist çerçeveye oturtulması Putin döneminde gerçekleştirilmiştir. Nitekim, Putin'in ilk iktidara gelişi Batı tarafından Yeltsin'in ardılı olmak üzere sağlam biçimde yerleştirmesi ve kendisiyle ailesinin başkanlık sonrası varlığını korumak için başarılı bir idaresi olarak yorumlandı. Lakin Putin'in iktidara gelişi ile Rusya yeniden tanımlanmağa başladı. 2000 yılı içerisinde Milli Güvenlik Konsepti, RF Askeri Doktrini ve Bilgi Güvenliği Doktrini, 2001 yılında ise 2020'e kadar planlamaların öngörüldüğü Deniz Doktrini hazırlandı. Bu doktrinler ise kendiliğinde Batını hedef almaktaydı. Bu doktrin ve planlamalarda ABD'ye nükleer karşılık verebilecek tek ülkenin Rusya olduğu diplomatik şekilde bildiriliyor, lakin Rusya'nın Batı'ya kıyasla daha zayıf konvansiyonel güce sahip olduğu için nükleer seçeneği daha da fazla aranmaya başlıyor, böylece Rusya, ilk vuran olmama (no-first-strike) ilkesini terk ediyordu. Putin için ulusal çıkarların en önemlisi

Rusya'nın bütünlüğünün devam ettirilmesi idi ve bu nedenle düşmanlara en kötü seçenekler dahi gösterilebilirdi (Okşas, 2009: 57-58).

Ağustos 1998 ekonomik krizi ile Rusya, Batı desteğinden yoksun bir şekilde programların uygulanması zamanı kaybedecek birşey olmadığını öğrendi. Putin'in uyguladığı ekonomi politikaları sonucunda ise Rusya'nın dış borçları ile döviz rezervleri arasında pozitif bir uçurum sağlandı. 2000'lere kadar askeri bütçenin %30'u geliştirme, %70'i ise bakım için ayrılmıştı, Putin döneminde bu oran uygun olarak %60 ve %40 durumuna getirilerek, askeri modernizasyon ve gelişim sağlanmasını amaçlıyordu (Okşas, 2009: 59,62).

Putin yönetiminin dış politikasına yön veren temel belge 2000'de yayınlanmış "Dış Politika Algılaması" olmuş ve bu belgede ağırlığın BM ve G8'e verildiği, uluslararası arenada önemli bir noktaya ulaşabilmek için ulusal ekonominin güçlendirilmesinin gerekliliği vurgulanmıştır. ABD'nin daha iki kutuplu sistemde var olan nükleer dengeyi sağlayan, ABD ve SSCB arasında 1972 yılında imzalanan ABM Antlaşmasından çıkması ve güvenliğine bir ön cephe kurmak istemesi, veya başka sözle tek güç olarak kendini göstermek istemesi, dünya barışı açısından tehlikeli bir adım olarak algılanmış ve nükleer dengenin bozulmasına neden olmuştur. ABM Antlaşmasından çıkışın altyapısı daha Yeltsin döneminde, ABD ordusunun önemli ideologlarından olan Stephan Blank tarafından, RF'nin Irak, İran ve Çin gibi serseri devletlere silah ve teknoloji sağlaması suçlamasıyla gerçekleştirilmişti. Putin döneminde ise daha sert bir dış politika hattı uygulandığından ABD Cumhurbaşkanı W. Bush, RF'nin pozisyonu ne olursa olsun ABM Antlaşmasından ayrılacağını net şekilde bildirmiştir. Rusya ise buna karşılık olarak böyle bir durum yaşanırsa, kendisinin START I Antlaşmasından çekilme hakkına sahip olacağını, hatta START II ve III Antlaşmalarının da

gözden geçirileceğini bildiren bir yazıyı Foreign Affairs dergisinde yayımlatmıştır. Bu durum ABD'yi de rahatsız etmektedir, ne de olsa küresel alanda nükleer güvenlik 30 yıldan fazla süre bu Antlaşma üzerine inşa edilmişti. Bush'un dış politika ekibinin başkanı Condolezza Rice ise, bu durumla ilgili RF'nin güçlü değil zayıf olmasının ABD'ye tehdit oluşturduğunu söylemiştir. 11 Eylül 2001 sonrasında RF dış politikasında ABD'ye karşı bir "tarihsel değişim" yaşanmış ve Rusya ABD'nin Orta Asya'daki varlığına izin vermiş, ABD'nin terörizmle savaşına beş noktalık yardım planı açıklanmış ve Afganistan'da Taliban rejimine karşı savaşta Putin ABD'yi, Putin'in Çeçenya'daki terörle savaşında ise ABD Rusya'yı desteklemiştir. Lakin buna rağmen, 13 Aralık 2001'de ABD ABM Antlaşmasından ayrılmış, ama bundan 5 ay sonra Bush'un Moskova ziyaretinde nükleer silahlar konusunda yeni anlaşma imzalanmıştır (Tellal, 2010: 210, 215-216).

Bu dönemde ABD Suudi Arabistan'ın Usame bin Ladin'i desteklediğine göre yeni enerji kaynakları arayışına girmiş ve bu kapsamda RF ile enerji işbirliğini geliştirmeye çalışmıştır. Bu dönemde ABD ve diğer Batılı devletler Rusya'da petrol alanına büyük yatırımlar yapmış, özelleştirme sonucu ortaya çıkan yeni Lukoil, Yukos, Sibneft gibi dev şirketleri ele geçirmeye çalışmışlar. Lakin bu plan Putin'in müdahaleleri sonucu boşa çıkmıştır. Yukos ve Sibneft'i birleştirerek daha sonra ABD'li Exxon Mobil'e satmak isteyen Hadarovski, 2004'te yapılacak başkan seçimlerine aday iken özel bir operasyonla yakalanarak tasfiye edilmiştir. Böylece Putin, devlet çıkarlarını koruyarak, enerji sektörünün ABD'nin eline geçmesinin karşısını almıştır. Yeltsin döneminde ABD "Rusya Birinci" (Russia First) politikası uygulayarak RF "etki alanı"na saygıyla yanaşsa da, Bush döneminde ABD bu politikasından vaz geçerek eski SSCB alanına sokulmaya başlamış ve bura renkli

devrimlere destek vermiştir. 2003 yılında Gürcistan`da “Gül Devrimi”, 2004 yılında Ukrayna`da “Turuncu Devrim”, 2005 yılında Kırgızistan`da “Lale Devrimi” bölgede Rusya etkisinin azaltılmasına hesaplanarak ABD tarafından desteklenmiş, NATO daha fazla doğuya doğru ilerlemiş ve tüm bu adımlar RF ile ABD`nin arasını açmıştır (Tellal, 2010: 217-218).

1.1.5. Rus Dış Politikasının Temel Kaygıları

RF ve Gürcistan arasındaki 2008 yılında yaşanan 5 günlük Ağustos Savaşı sonrasında Medvedyev (Mayıs 2008-Mayıs 2012 Cumhurbaşkanlığı dönemi) yeni bir Dış Politika Stratejisi belirleyerek, 5 temel hattı belirtmiştir:

- Rusya, uluslararası hukukun temel prensiplerini kabul etmekte ve diğer devletlerle ilişkilerini bu temelde düzenlemektedir.

- Rusya uluslararası sistemi çok kutuplu olarak görmekte ve tek kutuplu (ABD merkezli) dünya düzeninin ortadan kaldırılmalı olduğunu düşünmektedir.

- Rusya hiçbir devletle çatışma ve kendini tecrit politikaları taraftarı değildir ve bunun aksine AB, ABD ve diğer dünya devletleriyle ilişkiler kurmaktan yanadır.

- Diğer devletlerde Rusya vatandaşlarının haklarının ve ekonomik çıkarlarının korunması önem taşımakta ve Rusya`ya yapılan herhangi bir harbi taarruza hemen cevap verileceği vurgulanmaktadır.

- İmtiyazlı çıkarları olan ve Rusya`nın ortak tarihe sahip olduğu bölgelerde Rusya`nın ilgisi vurgulanmakta ve bu bölgelerin Moskova`ya daha sıkı bağlı olması gerekliliği ifade edilmektedir (İsmayılov, 2013: 95).

21. Yüzyıl'da Rus dış politikasının veya başka sözle Putin iktidarı döneminin temel kaygıları arasında “yakın çevre”nin yeniden önem kazanması ve Rusya'nın uluslararası sistem içerisinde güçlü kalma hedefine vurgu yapılabilir. Uluslararası sistemin şekillenmesinde söz sahibi olmak isteyen Rus dış politikası, bu çerçevede bir yandan Atlantikçi söylemin izlerini taşımakta, diğer yandan ise kendi yakın çevresinde jeopolitik ve işlevsel bir bütünleşme, kurumsallaşmanın sağlanmasıyla Avrasyacı söylemin izlerini yansıtmaktadır. Rusya'nın artan soft-power (yumuşak güç) kapasiteleri Ukrayna'da yaşanan doğalgaz krizinde olduğu gibi bir pazarlık unsuruna dönüşmekte ve Ukrayna'nın batıyla olan yakınlaşmasını engellemeye çalışmaktaydı. Lakin, Gürcistan örneğinden de görüldüğü gibi, gerekirse hard-power (sert güç) kullanılarak ta ulusal çıkarlar ve Rusya'nın uluslararası arenadaki konumu korunabilir (Ergül, 2012: 469-470). Daha sonra aynı tecrübe Ukrayna üzerinde de uygulanacak ve Kırım sorununun oluşumuna ve bölgenin RF'e birleştirilmesine neden olacaktı.

Rusya'nın post Sovyet alanında yeniden bütünleşme ve bölgeselleşme politikalarının sonucu olarak 2000 yılında Belarus, Kazakistan, Tacikistan, Kırgızistan Cumhuriyetleri ve RF tarafından Avrasya Ekonomik Topluluğu (AET) ve 2012 yılında tam olarak yürürlüğe giren antlaşma ile entegrasyon sürecinin bir sonraki aşaması olan ortak ekonomik alan kurulması RF açısından önem taşımaktadır. Birçok açıdan bu kurumun gittikçe AB benzeri model alması, bölgesel bütünleşmenin daha da derinleştirilmesi Rusya'nın temel amaçlarından biridir (Ergül, 2012: 473).

Rus dış politikasının temel olarak enerji zenginliği ve enerji politikalarına bağımlı olduğu söylenebilir. Kendi sırasıyla petrol ve doğalgaza büyük oranda bağımlılığı olan AB, hem de Rusya'dan enerji

bağımlısı olduğu için sürekli olarak olası krizlere karşı güvenlik arayışları içerisindedir. Körfez Savaşları ve olası bir İran krizi, Orta Doğu kaynaklarının güvenini azaltmış ve AB, alternatif kaynaklara yönelme ihtiyacı hissetmiştir. Bu bağlamda Rusya Ortadoğu'ya bir alternatif olarak karşıya çıkmakta, zira Rusya'nın Orta Asya'nın zengin kaynakları üzerindeki söz hakkı ve üstün konumu AB'nin enerji politikalarının şekillendirilmesine engel olmaktadır. Bu bağlamda Batı, özellikle ABD yönetimi, Rusya'nın bölgede enerji karteli olma ve orta-uzun vadede tekrar bir süper güce dönüşme çabalarının önüne geçme için politikalar izlemeye, bu kapsamda farklı stratejiler hazırlamaya başlamıştır ki, bunun örneklerinden biri ABD başkan yardımcısı Dick Cheney tarafından 2001 yılında hazırlanan Baker raporunda (Cheney Report on Energy: National Energy Policy) belirtilmektedir (Baysoy, 2009: 70-71). Genel olarak devletler tarafından hazırlanan program ve stratejiler, özellikle ABD gibi süper güçlü devletlerin belgeleri, bir kaç yıl sonra gerçekleşecek olaylar hakkında önceden duyuru niteliğine sahip olmaktadır. Örneğin, 2002 yılında ABD Ulusal Güvenlik Stratejisi Belgesi'ne göre otoriter yönetimlerin yok edilmesi ve liberal demokrasinin tüm dünyada yayılmasının asıl amaç olarak ilan edilmesi ve bunu izleyen bir kaç sene boyu gerçekleşen "Renkli Devrimler" gösterilebilir (Baysoy, 2009: 74).

Rusya'nın yeni askeri doktrini 25 Aralık 2014'te, Yeni Dış Politika Konsepti ise 30 Kasım 2016'da kabul edildi. Bu belgeler Rus dış politikasının radikal dönüşümünü sağlamakta, özellikle Soğuk Savaş erasından kalma nostalji hisleri hatırlatmakta ve Rusya'nın dünya hegemonyası ve lider güçlerinden olma yolunda gelişim sağlamasını amaçlamaktadır. Her iki belgeye göre, Arktik bölgede yeni bir güvenlik açığının olduğu RF tarafından tehdit olarak karşılanmaktadır. Bu

belgelere göre, Rusya'nın yakın çevresindeki eski-SSCB mekanında etki gücünün korunması ve olduğu gibi tutulması temel dış politika taşlarından birini oluşturmaktadır. Belgede aynı zamanda Rusya'nın iç politika açısından karşılaştığı sorunlar, özellikle rüşvet, organize suç, gölge ekonomisi, vatandaşların devlet ve hukuk enstitülerine karşı güvenlik açığı, hayat kalitesinin düşüklüğü, terörizm riski, teknolojik gerilik, kamu fonlarının uygun olmayan şekilde kullanılması, eşit olmayan gelir dağılımı, fakirlik, demografik sorunlar, insan hukuk ve özgürlüklerinin yoksunluğu, düşük çalışma rekabeti, ekonomik sorunlar, RF bölgelerinin eşit olmayan gelişim düzeyi gösterilmekte ve bu sorunlara uzun vadeli çözümler aranmaktadır. Bu belgelerde Rusya'nın temel kaygılarından olarak rekli devrimler gösterilmiş ve özellikle 1999 Sırbistan, 2003 Irak, 2011 Libya'da, daha sonra Arap Baharı gibi olaylar zamanı Batı destekli rejim değişiklikleri ulusal çıkarlara ve güvenliğe tehdit olarak algılanmıştır (Sede, 2017: 6-9).

1.2. ABD SOĞUK SAVAŞ SONRASI DIŞ POLİTİKASININ OLUŞTURULMASI

1.2.1. Amerikan Büyük Stratejisi İçin Gerekçe

Genel strateji, devletlerin tehdit olgusuyla mücadelesi ve oluşan fırsatları değerlendirmesi amacıyla takip ettiği uzun vadeli hedefler toplusudur. Bu, askeri stratejiyi de kapsamaktadır. Devletler, genel strateji ile, askeri, ekonomik ve diplomatik milli güç unsurlarını birleştirmekte ve sert veya yumuşak güç dinamiklerini seferber etmektedirler. Genel strateji konusu ABD'de daim gündemde olmakta ve araştırmacılar daim bu konuda bir taşıtmanın varlığına inanmaktadır. Bu tartışmalar sonucu olarak ABD hegemonyasının zayıflaması, buna karşılık olarak Çin, Brezilya, Rusya,

Hindistan ve Türkiye gibi ülkelerin güçlenmesi kanaatı yaygın olarak kabul edilmektedir. Geleneksel bakış açısına göre, ABD Soğuk Savaş dönemi “Çevreleme” stratejisini uygulamış, lakin Soğuk Savaş sonrası dönemde böyle bir strateji geliştirmemekte, lakin birçok diğer uzmana göre, ABD hala böyle bir “çevreleme” stratejisi uygulamaya devam etmektedir. Şöyle ki, George H. W. Bush döneminin genel analizi Soğuk Savaş dönemi için tespit edilmiş genel bir stratejinin varlığını doğrulamaktadır. Lakin geleneksel bakış açısına göre, Baba Bush`dan Clinton`a, Clinton`dan oğul Bush`a, Bush`tan Obama`ya ve son olarak Obama`dan Trump`a ABD stratejisinde önemli değişiklikler yaşandığını savunmakta ve bu liderlerin hepsinin farklı stratejiler geliştirdiğini iddia etmektedir. Fakat tüm başkanlar büyük ölçüde aynı genel stratejiyi takip etmiş ve etmektedir (Feaver, 2012: 5-8).

1.2.2. George H. W. Bush ve Yeni Dünya Düzeni

George H. W. Bush, 1989-1993 yılları arasında ABD`nin 41. Cumhurbaşkanı yapmış ve ABD`nin Körfez Savaşında liderliğini üstlenmesine neden olan, 1989 yılında Panama`nın işgaline ve ülke lideri Manuel Noriega`nın devrilmesine emir veren, Kasım 1990`da SSCB eski başkanı Mikhail Gorbaçov ile görüşerek Soğuk Savaş`ın bitmesini sembolize eden saldırmazlık paktı imzalayan, özellikle İran kontrpiyeleri, yani İslam İnkilabı gerçekleştiren radikal kanata silah satma gibi kanunsuz işle suçlanarak Reagan iktidarı tarafından hapsedilen 6 resmini bağışlaması, en esas ise “Yeni Dünya Düzeni”nin oluşturulmasını hayata geçiren bir siyasetçi olarak değerlendirilebilir (The Editors of

Encyclopaedia Britannica, <https://www.britannica.com/biography/George-H-W-Bush>, 2018).

Soğuk Savaş bittikten sonra, ABD'nin yeni dönemin fırsatları ve güçlüklerinin getireceği liderliği üstlenebileceği ile ilgili görüşlere rağmen bir Bush Doktrini'nden söz edilemez. Nitekim 1989-1991 yılları arasındaki dönemde başkan Bush tarafından gerçekleştirilen çeşitli konuşmalarda bu yeni yönelimin işaretleri verilmiş, özellikle Körfez Krizi'nin sonrasında bu türden bir stratejik vizyon olarak görülebilecek “Yeni Dünya Düzeni” (New World Order) kavramı ortaya çıkmıştır. ABD YDD ile Körfez'e müdahalesini meşrulaştırmış, aynı zamanda daha küresel bir bakışla Soğuk Savaş sonrası dönemde dünya politikasının alacağı şekli tanımlamıştır. YDD, küresel çapta düzensizlik ve istikrarsızlığa karşı evrensel bir ittifakı öngörmekte, aynı zamanda ne yalnızcılığı ne de tektaraflılığı benimsemeyen bir vizyon geliştirme çabası olarak geliştirilmekteydi. Yeni dönemde tehdit karşıt bir blok veya ideoloji tarafından değil, dengeyi bozmayacak olan çevreden, yani gelişmekte olan dünyanın hukuk tanımaz orta veya küçük devletlerinden gelmekte, özellikle nükleer ve diğer kitlesel imha silahlarının bu “haydut” devletlerin eline geçmesi ise tehdit olasılığını arttırmaktaydı. Bu noktada saldırganın caydırılması, cezalandırılması ve imhası gibi büyük bir sorumluluk ABD'ye düşmekte ve bu lider bir ülkenin kaçınılmaz yükü olarak nitelendirilmekteydi. YDD gereği, ABD kendisini SSCB'nin var olmadığı yeni düzenin koruyucusu ve düzenleyicisi (custodian) rolüne uygun görüyordu. YDD ile ABD BM'ye daha önce ABD politikasında hiç görülmediği kadar önemli rol biçmekte ve böylece Amerikan çıkarlarına uygun şekilde dünya çapında sürekli bir müdahale ve karışma siyasetine kendisini bağlamış oluyordu. Lakin ABD kendisini BM kararlarına bağlamamakta ve örgütün ABD'yi

sınırlayıcı biçimde davranacağı halde gerekirse Washington'un bağımsız ve tektaraflı hareket edebileceği gözükmekteydi. Bu açıdan, YDD ile ABD sadece kendi lider ülke rolünü ilan etmekle kalmayıp, hem de serbest hareket etme özgürlüğünü de göstermekteydi. Bush'a göre YDD sistemi dönüştürmeyi değil, statükoyu sağlamayı amaçlamaktaydı. Bush döneminde Rusya ile ilişkiler de bu bağlamda gelişmekteydi. Özellikle yeni yaranmış devletlerin bağımsızlığına değil, Yugoslavya'nın bütünlüğüne destek veren, Baltık ve Kafkas'yadaki yeni cumhuriyetlerin bağımsızlıklarını destekleme konusunda ABD ürkek davranmakta, istikrar adına Çin ile ilişkileri sürdürmekte ve Körfez'de Irak'ın parçalanmasına karşı çıkıp Saddam'ı devirmeye yanaşmayan, Bağdat'ın Kürt ve Şii isyanlarını zorla bastırmasına göz yuman, Kuveyt'te eski emirliğin tekrar işbaşına gelmesine sakın yanaşan ve meşru olduğunu savunan çizgide bir dış politika uygulanmaktaydı. Bush YDD'yi saldırganların cezalandırılması teziyle açıklamaya çalışsa da, neden Somali, Körfez, Bosna ve Haiti'deki gerilimler karşısında ad hoc (acil) bir yaklaşım sergileyemedi, aynı zamanda Panama ve Körfez'e müdahale ederken, Bosna'ya etmedi veya Somali'ye asker gönderip Angola'ya göndermemeyi tercih etti (Kurtbağ, 2010: 204-206).

1.2.3. Clinton ve Demokrasi Siyasetinin Teşviki

ABD'nin 1993-2001 yılları arasında 42. Cumhurbaşkanı Bill Clinton ülkenin en büyük ekonomik genişleme döneminin temel aktörlerinden olmuştur. Nitekim 1998 yılında impiçmente maruz kalan ikinci cumhurbaşkanı olsa da, 1999 yılında Senat tarafından bağışlanmıştır. Ülke içi politikaların başarılı olduğu düşünülmesinde de, şöyle ki, cinsiyet eşitliği ve homoseksuellere askerlik hakkı ile ilgili skanda, kendi karısı

ve gelecek cumhurbaşkanı adayı olacak Hilary Clinton`a yürütmesini havale ettiği sağlık sigortası kampanyası ve birçok diğer konularda başarısızlığa uğramışsa da, dış politika açısından ABD`nin bir çok başarılı adımlarına da öncülük yapmıştır. Örneğin, onun döneminde Kuzey Amerika Serbest Ticaret Antlaşması Kongre tarafından onaylanmış ve bu Antlaşma ABD için Meksika ve Kanada ile birlikte serbest ticaret bölgesi oluşturmaya imkan vermiştir. Klinton`un inisiyatifi ile cumhurbaşkanlığının ilk döneminde, yani Eylül-Ekim 1994`de Haiti Cumhurbaşkanı Jean-Bertrand Aristide iktidara getirmiş (o, 1991 askeri darbesi ile iktidardan alınmıştı), Bosna, Hırvatistan ve Sırbistan arasında 21 Kasım 1995 tarihinde imzalanan ve Bosna`da savaşa son veren Dayton Antlaşması için barış görüşmeleri gerçekleştirmiş ve bu barışın elde edilmesi için uğraşmış, Filistin ve İsrail arasında kalıcı bir barışın elde edilebilmesi için çalışarak 1993 yılında Yitzhak Rabin ve Yasir Arafat`ı Washington`da görüştürerek Gaza Şeridi ve Jericho`ya Filistinlilere kendini yönetim hakkı tanıyan tarihi anlaşmanın imzalanmasına neden olmuştur. Klinton döneminde ilk kez ülkenin 1969`dan itibaren mahv olan balanslı bütçesi oluşmuş ve ülke tarihinde en fazla bütçe fazlası yaranmıştı. Dış politika açısından Clinton döneminin sert uygulamalarından biri Irak`ın 1998`de 4 günlük bombalanması kararı idi. Bu karar, Irak`ın BM`in silah denetimi çalışmalarına olumsuz yaklaşması ile ilgili alınmıştı. Clinton iktidarının son haftaları ise İsrail-Filistin sorununun başarısız çözüm çalışmaları ile hatırlanmaktadır (The Editors of Encyclopaedia Britannica, <https://www.britannica.com/biography/Bill-Clinton,2018>).

Böylece, Clinton döneminde ABD`nin genel stratejisine kitle imha silahları tehdidiyle aynı düzeyde önemli olan etnik çatışmaları yakın tehdit olarak değerlendirilmesini görmekteyiz. Nitekim, bu dönemde

ABD`nin demir yumruk stratejisini kadife eldiven stratejisi ile birlikte yürüttüğü söylenebilir. Düşmana dönüşebilecek devletlerle etkileşime girmesi ve tesis edilen statüko, bu açıdan değerlendirilebilir. Burada Rusya ve Çin ile münasebetler önem taşımakta ve bunlar bir tehdit unsuru olarak algılanmakta, ikinci sırada ABD`nin Batılı insan hakları kavramlarının yerleştirilmesi istikametinde izlediği strateji ve demokrasi yaygınlaştırılması gelmekte, üçüncü sırada bunu serbest piyasa ekonomisinin ve pazar kapitalizminin yerleştirilmesi ile dünya ekonomisinin ABD`dekine benzetilmesi izlenmektedir, dördüncü sırada ise, esas kitle imha silahlarının düşman devletlere yayılmasının engellenmesi durmaktadır (Feaver, 2012: 8-10). Clinton döneminde Wilsoncu bir pragmatizmle ekonomik liberalizm demokratik modele bağlanmış ve dünyayı hem ABD hem de diğer devletler için daha güvenli bir yer haline getirmek için politikalar izlenmiştir. Bu politikalar, Clinton döneminde Ulusal Güvenlik Konseyi tarafından sunulan Ulusal Güvenlik Stratejisidir. Bu stratejide “Bizim ulusal güvenlik stratejimiz demokratik topluluğu genişletmek ve Pazar ekonomilerini geliştirmek, bunu yaparken ise kendi ulusal çıkarlarımızı, müttefiklerimizi ve ulusumuzu tehdit eden tüm tehlikeleri sınırlandırmak ve caydırmaktır”. Daha önce incelenen, ABD`nin diğer devletlere “insani müdahaleleri”, insan hakları ve ABD`nin desteklediği değerlerin dünyaya güç yoluyla da olsa yayılmasının savunulması ve korunmasının genel ilke haline getirildiğini göstermektedir

(Kaba,https://www.academia.edu/6094979/Clinton_D%C3%B6nemi_Amerikan_D%C4%B1%C5%9F_Politikas%C4%B1, 2018).

1.2.4. Clinton'un Dış Politikasında NATO İkilemi

Clinton yönetimi, ABD'nin dünyada lider ülke olması gerektiğini düşünmekte ve bunun yanısıra dış politikada ardılı olduğu Bush'un aksine çok taraflılığa önem vermekteydi. Bu dönemde “demokrasilerin genişletilmesi” söylemi ABD dış politikasının temel noktası haline gelmiş, aynı zamanda yumuşak güç kullanma tercihlerine üstünlük verilmiştir, örneğin ülkelerde iktidar değiştirilmesine yardım, vd. Bu tercihin aksi ise, sert güç kullanımı, özellikle NATO'nun Kosova'ya müdahalesi ve BM yönetimi olmadan kitle imha silahlarının üretildiği iddiası ile Sudan'ın başkenti Hartum'da bir fabrikanın, bunun yanısıra Irak'ta 4 günlük bombalama gösterilebilir. Aşağıdaki olaylarda ABD bazen sert, bazen yumuşak güçle dış politika uygulamıştır:

1993 yılında NATO'nun kaösamını büyütme müzakereleri zamanı Bosna'da patlak veren şiddete karşı ABD hem yumuşak güç hem de sert güç uygulamıştır.

1994 yılında NAFTA kurulmuş ve Bosna'ya müdahale edilmiş, Clinton NATO'nun genişlemesi konusunda Rusya'ya telkin çalışmaları yapmış, ABD'nin barış gücü Haiti'deki vahşete engel olma yolunda harekete geçmiş, iktidar değişimi gerçekleştirmiştir.

1995 yılında DTÖ kurulmuş, NATO'nun doğu istikametinde genişlemesi ivme kazanmış, NATO Bosna'ya hava saldırısı düzenlemiş, Dayton Antlaşması ile Bosna sorunu halledilmiştir.

1996 yılında ABD, Nükleer Silah Denemelerinin Engellenmesi Antlaşmasını imzalamış, Japonya ile ittifaklarını güçlendirme çalışmaları gerçekleştirmiş, NATO'nun genişlemesi konusunda Clinton'un açık görüşleri ifade edilmiştir.

1997 yılında NATO ile Rusya arasında antlaşma imzalanmış, Polonya, Macaristan, Çek Cumhuriyeti NATO üyeliğine alınmış, bunun yanısıra ABD'nin taraf olmadığı Kyoto Protokolü hazırlanmıştır.

1998 yılında İsrail Filistin arasında Wye River müzakereleri tıkanmış, sorun çıkmaza girmiş, El-Kaide Doğu Afrika'da ABD elçiliğine saldırı düzenlemiş, ABD ise buna karşılık olarak Afganistan ve Sudan'ı bombalamıştır.

1999 yılında NATO Sırbıları Kosova'dan çıkarma harekatı düzenlemiş, ABD Senatosu ise Nükleer Silah Denemelerinin Engellenmesi Antlaşmasını reddetmiştir.

2000 yılında El-Kaide ABD savaş gemisini bombalamış, ABD hisse senetleri düşüşe girmiş ve İsrail-Filistin sorununun çözümü için Camp David müzakereleri başarısızlıkla sonuçlanmıştır

(Kaba,https://www.academia.edu/6094979/Clinton_D%C3%B6nemi_Amerikan_D%C4%B1%C5%9F_Politikas%C4%B1, 2018).

Nitekim NATO genişlemeleri ilk başında Rusya tarafından bir tehdit olarak algılanmaktaydı. Kasım 1993'te Rusya Dış İstihbarat Başkanı Primakov, NATO'nun genişlemesinin ve Batılı devletlerin oluşturmağa çalıştığı güvenlik koridorunun Rusya'da kuşatılmışlık ve çevreleme duygusu yarattığı bildirilmiştir. NATO genişlemesinin karşısını alamayacağını anladıktan sonra ise 1996'da Dışişler Bakanı Kozirev'in yerine gelen Primakov, NATO'nun Doğu Avrupa'ya yönelik genişlemesinin Rusya için kabul edilebilir olması için, aşağıdaki şartları bildirmiştir:

- NATO üyesi olacak ülkelerde nükleer silah bulunmaması ve herhangi nükleer altyapının yerleştirilmemesi,
- NATO askerlerinin doğu yönünde hareketinin minimum düzeyde tutulması veya tercihen hiç yapılmaması.

Temmuz 1997`de NATO genişlemesi kararı ilan edildiğinde ise Primakov bunu “İkinci Dünya Savaşı sonrası en büyük hata” olarak değerlendirmiştir (Özdal, 2016: 65-66). Mart 1999 yılında Yugoslavya`ya yönelik hava harekatı ile Rusya-NATO ilişkilerinin “romantik” dönemi sona ermiştir (Özdal, 2016: 73).

1.2.5. George W. Bush ABD'nin Tutucu Tek Tarafılık Stratejisi

George W. Bush veya oğul Bush olarak adlandırılan, 2001-2009 yılları arasında ABD`nin 43. Cumhurbaşkanı dönemi 11 Eylül 2001 saldırıları ve bu saldırıyı takiben ABD dış politikasının sert güç uygulamaları ile nitelendirilebilir. Muhafazakar cumhuriyetçi aday olarak iktidara geldiği zaman ilk yaptığı işlerden biri Senato`da vergi azaltılması kanununu geçirmesi olmuş ve sonraki bir çok kararları da Senato`nun önemli direnciyle karşılaşmıştır. Bush hükümeti 1972 tarihli Anti Ballistik Füze Antlaşması`ndan çekilmiş, aynı zamanda ABD ekonomisine olumsuz etki yapabileceği gerekçesiyle Kyoto Protokolüne bağımlı kalmayacaklarını bildirmiştir. 3000 vatandaşının ölümüne neden olan 11 Eylül saldırılarından sonra ise, Bush hükümeti terörizm üzerinde, özellikle de bu saldırılardan sorumlu olarak bilinen Osama bin Laden ve onun terör teşkilatı El-Kaide, aynı zamanda bu grubaşmaya destek veren Afganistan`ın Taliban hükümetine karşı küresel savaş ilan etmiştir

(The Editors of Encyclopaedia Britannica,

<https://www.britannica.com/biography/George-W-Bush>, 2018).

El Kaide`nin 11 Eylül saldırıları ABD ekonomisine 1 trilyon dolarlık zarar vermiş, ABD politikasının kökünden değişmesiyle sonuçlanmıştır. 11 Eylül sonrası ABD`nin statükoya dayalı bir dünya hegemonu olmaya başlaması ve güvenliğine öncelikli tehdidin Rusya ve Çin`den değil El-

Kaide ve benzeri örgütlerden bekleneceği ortaya çıkmıştır. Bundan sonra ABD diğer devletle sınırlı işbirliğine gitmiştir. Lakin Kuba, İnan, Irak, Kuzey Kore, Libya ve Suriye'nin yanısıra, bir de Sudan ve Afganistan ABD'nin terör listesine eklenmiştir (Okşaş, 2009: 118-119).

11 Eylöl terörist saldırısının ardından başlayan terörizmle savaşın önemli işlevlerinden birisi, Bush yönetimine küresel müdahalecilik politikalarını uygulama imkanı sağlaması idi. Böylece Bush, Clinton döneminden daha fazla şekilde karşı terör faaliyetleri gerçekleştirmiştir. ABD terörizmle savaşı uluslararası toplumla beraber yürütmek isteğini açıklasa da, bu hiçbir zaman gerçeğleri yansıtmadı (Okşaş, 2009: 120).

ABD, 2003 sonlarında politik, ekonomik ve eğitim reformları gereği kadın hakları ve sivil topluma destek gibi konuları araştıracak ve bu konularda çalışma yapacak ABD-Orta Doğu ortaklık inisiatifini, 2004 yılında gerçekleştirilen G8 zirvesinde ise, Büyük Orta Doğu İnisiatifini (veya Büyük Ortadoğu Projesi) ilan etti. Bush döneminin diğer önemli adımlarından biri ise, El-Kaide'ni desteklediği ve kitle imha silahları bulundurduğu iddiasıyla Irak'a müdahale etmesi, lakin böyle bir şey bulmaması ile fiyaskoya uğraması ve toplumdan olumsuz tepkiyle karşılaşması olmuştur. Zira Bush'un Güvenlik Konseyi danışmanı Brent Scowcroft'un Wall Street Journal'da yayımlanan "Saddam'a Saldırmayın" başlıklı makalesinde ABD'nin Irak'ta teröristlerle ilişkisine dair bir kanıt bulunmadığı ve Irak'a saldırının amacının Saddam Hüseyin'in devrilmesi ile Irak'ta bir rejim değişikliğinin gerçekleştirilmesi olduğu bildirilmiştir (Okşaş, 2009: 121).

Böylece, 9/11 olaylarının ardından asimetrik tehditlerin artması nedeniyle Bush yönetimi tek yanlı müdahaleci politikaları ile gündem yaratmış ve yükselen yeni bölgesel güç merkezlerinin ortaya çıkmaları ile uluslararası alanda çok kutupluluk tekrar gündeme gelmiştir. Özellikle

2008`de patlayan küresel ekonomik kriz, Brezilya, Rusya, Hindistan, Çin ve Güney Afrika gibi ülkelerin üyesi olduğu BRICS`i ve üyelerini yeni yükselen güç olarak öne çıkarmıştır (Özdal, 2013: 16).

Bush döneminde yukarıda bahsedilen ABD Antlaşmasından çekilmiş ve bunun doğal sonucu olarak Rusya START II Antlaşmasından çekildiğini bildirmiştir. Lakin bu çekilme Rusya açısından fazla önem taşımamaktadır, çünkü bunun ardından imzalanan ve SORT (Strategic Offensice Reductions Treaty) olarak bilinen Moskova Antlaşması ile 2012 yılına kadar nükleer savaş başlıklarının toplam sayısının 1700-2200 kadar indirilmesi öngörülmüştür (Sabırzyanova, 2016: 35).

1.2.6. Obama Döneminde ABD-Rusya İlişkileri: Yeniden Başlamadan Yeniden Saklamaya

1.2.6.1. Suriye krizi

Ruslar daha II. Dünya Savaşı`nadedk Ortadoğu`da bir nüfuz alanı oluşturmak amacıyla burdaki halklar arasında ideolojik propoganda ve komünist düşüncesini yaymakta ve bir devrim yaratarak kendilerine bağlı yönetimler kurmaya çalışmaktaydılar. Lakin II. Dünya Savaşı sonrası bir süper güç olduktan sonra daha pragmatik bir şekilde devletlerle ilişkilerini geliştirmeye öncelik verdiler. Daha II. Dünya Savaşı sırasında Michel Eflak ve Salah Bitar`ın teorisyenliği ile ortaya çıkmış olan Baas düşüncesi ve bu düşünceni temel alan Baas Partisi, aslında Arap nasyonalizmi ve sosyalizmin bir sentezi olarak gelişmişti. Nitekim, Baas Partisi milliyetçiliğe önem vererek tam bir Pan Arabizm düşüncesini öne sürmüş ve Şubat 1963`de Irak`ta başarılı darbe gerçekleştirdikten sonra Mart 1963`de Suriye`de de iktidara gelmiştir. Böylece Suriye`de Baas Rejimi dönemi başlamıştır. SSCB önce Baas

Partisine kuşkuyla yanaşsa da, 1967'deki "Altı Günlük Savaş"tan bir kaç ay önce, Moskova destekli darbe ile Partinin daha sol kanadından Salah Cedid yönetimi ele geçirdi. 1970'de ise İsrail'den Golan bölgesinin geri alınmasını talep eden Esad iktidara geldi. Böylece, Suriye'de Esad dönemi başladı (Seyyedi, 2015: 221-225). Soğuk Savaş döneminde Suriye, Sovyet Blüğü ülkelerinin yanında yer alarak SSCB'nin en güçlü müttefiklerinden biri olmuştur.

Soğuk Savaş bittikten ve İsrail'le savaşlarında Arap ülkelere SSCB yardımı ve rejimlerin ayakta kalmasına desteği kesildikten sonra, özellikle 21. Yüzyıl başlarında ABD'nin bölgeye ilişkin politikaları sertleşmeye başladı. Lakin, ilk başlarda hedef olarak Suriye'nin işbirliği içerisinde olduğu İran gösterilmekteydi. 2003'de "Bush yönetiminin 2004'te İran'a saldırı hazırlığı" adlı makalesinde John Stanton, Suriye'ye karşı tasarlanan planların arkasındaki asıl hedefin İran olduğunu bildirmiştir, çünkü Irak, Suriye ve Lübnan'da İran etkisinin gittikçe arttığı ve bu devletlerin İsrail güvenliğine gittikçe daha fazla tehdit oluşturduğu gözlemlenmekteydi. Stanton söz konusu değerlendirmesinde Ortadoğu ve Irak, Suriye, İran ve Suudi Arabistan'da "ezilen halkların" bu rejimlerden kurtulma zamanı ve özgürlüğe kavuşma vakti geldiğini bildirmişti (Jalaladdin, 2015: 349).

2003'de Suriye Bush tarafından "şer eksenli" ülkelerinden bir olarak tanımlanmış, 2005'de Lübnan başbakanının öldürülmesinden sorumlu tutulmuş ve ABD-Suriye diplomatik ilişkileri tamamen kesilmiştir. Lakin bölgede ikinci bir Irak görmek istemeyen Türkiye'nin tekidleri sonucu 2009 yılında Obama iktidarının ilk döneminde Suriye ile gerginlik azalmış ve Şam'a yeniden bir büyükelmi atanmıştır (Akgün, 2012: 13).

ABD'nin bölgede rejim değişikliği planı gecikmiş olsa da, nihayetinde 2011'de Suriye'de reform talebi ile gösterilerin başlatılmasıyla yeniden gündeme geldi. Mart 2011'de başlanan gösteriler Suriye yönetimi tarafından sert tedbirlerle bastırılınca karşılıklı zorakılıklar artmaya, Suriye krizi ise gittikçe daha keskin bir hal almaya başladı. BM Güvenlik Konseyi Suriye'ye yönelik karar alabilmek için toplandıysa da, Rusya ve Çin'in protestosu ile herhangi bir karar alınamadı. Bunun üzerine Arap Birliği, Avrupa Birliği ve Türkiye tarafından Suriye'ye yönelik yaptırımlar sertleştirildi (Buçukcu, 2012: 7-8). ABD'nin genel olarak Arap Baharı, özel olarak Suriye konusundaki stratejisi şöyle değerlendirilebilir: ABD'nin hegemonik gücünde ciddi aşınmalar vardır ve Arap Ortadoğu'sundaki böyle gelişmelere hazırlıksız yakalanmıştır. Buna rağmen ABD, Ortadoğu'daki değişimi ve "demokratikleşme" sürecini siyaseten desteklemektedir. Obama yönetimi, bir yandan ABD'nin küresel liderliğini sürdürebilmesi için Asya-Pasifik bölgesini dış politikasının yeni odak noktası ilan ederken, diğer taraftan Ortadoğu'daki gelişme ve dönüşüm sürecinde AB ve Türkiye gibi demokratik güçleri daha aktif bir rol oynamaya teşvik etmektedir. Obama daha Cumhurbaşkanı seçilmeden önce, ABD'nin Irak'taki işgalini eleştirmiş, kendisinin savaştan değil, barışçıl yöntemlere üstünlük verdiğini bildirmiş, lakin Suriye krizinde tutunduğu tutum bunun tam aksini ispatlamıştır. Şöyle ki, ABD doğrudan askeri müdahale ve zor kullanma prensipinden vaz geçerek, aşırı ihtiyatlı politika yürütmüş, Rusya, Çin, İran dahil tüm ülkelerle ilişkileri yeniden düzenlemeye çalışmışsa da, diğer ülkeleri insan hakları ihlalleri karşısında duyarlı olmaya çağırmıştır. Örneğin, Libya müdahalesi zamanı ancak BM GK kararı ardından Amerikan askerlerine silah kullanma izni verilmiştir.(Akgün, 2012: 10-12). Suriye krizinin sonlandırılması için

Arap Birliği tarafından 2 inisyatif başarısızlıkla sonuçlanmış, 2012 ve 2013 yıllarında Rusya inisyatifi ele alarak Moskova`da Suriye Hükümeti ve Muhalifler arasında barış görüşleri ayarlamayı teklif etmiş, Mart-Mayıs 2012`de BM elçisi Kofi Annan teklifleri gelmiş, lakin uygulanmamış, Cenevre I. Görüşmeleri ABD ve Rusya ortak girişimiyle gerçekleştirilmiş, 2014`de BM Suriye elçisi Lakhdar Brahimi tarafından Cenevre II. Görüşmeleri düzenlenmiş, 2015`de ABD, AB, Rusya, Çin ve bölgesel aktörlerden Suudi Arabistan, Mısır, Türkiye ve ilk kez İran`ın iştirakiyle Vyana görüşmeleri başlamış ve bu görüşmeler 2016`da Cenevre III. Görüşmeleri, Ocak 2017`de Astana I. Görüşmeleri, Şubat 2017`de Cenevre IV. Görüşmeleri ile devam etmiştir.

(Astana Görüşmeleri, http://www.orsam.org.tr/files/OA/79/3_info1.pdf, 2018). Obama yönetiminin son dönemlerinde Suriye Krizi sona doğru gitmiş, 30 Aralık 2016`da Ateşkes kararı imzalanmıştır. Lakin bu karar taraflarca uygulanmamaktadır.

1.2.6.2. Kırım Mudahalesi

Rusya Uzakdoğu, Orta Asya, Ortadoğu, Balkanlar, Doğu Avrupa ve Kuzey Avrupa ile çevrelenmiş ve çok büyük jeopolitik öneme sahip dev bir ülkedir. Sahip olduğu geniş toprakları, askeri gücü, zengin doğal kaynakları, en önemlisi ise nükleer silaha sahip olması ile “Dünya Adası”nı kontrol etme uğrunda ABD ile yarışmakta, Batılı askeri kuruluş ve birliklerin kendi sınırları doğrultusunda ilerlemesine hoşnutsuzlukla yaklaşmaktadır. Rusya-Ukrayna arasındaki Kırım Krizinin de Batı ile Rusya arasındaki bu mücadelenin bir sonucu olduğu söylenebilir. Avrupalı bir kaç ülke ve ABD`nin Rusya`yı çevrelemek ve zayıflatmak istemeleri ve Batı oyununa gelen Ukrayna`nın Kırım sorunundan

sorumlu olduğu Rusya uzmanları ve politikacıları tarafından ifade edilmektedir. 1774 Küçük Kaynarca Antlaşması ile Osmanlı'nın elinden çıkmış olan Kırım, 1783'te Çarlık Rusyası tarafından ilhak edilmiş, 1944'te Stalin bölgeden 300 bin Tatarı Orta Asya'ya sürgün etmiş ve bölgeyi Ruslaştırmış, 1954 yılında ise Rus lider Nikita Kruşçev emri ile Kırım, Ukrayna SSC'ye hediye edilmiştir. 1991 yılında SSCB dağılması ve Ukrayna'nın bağımsızlık kazanmasından sonra bölge Ukrayna'da kalmış. Fakat, AB'nin Doğu Bloğu ülkelerini içerisine alması, bunun yanısıra NATO'nun doğuya doğru genişlemesi ve Ukrayna'nın üyeliği konusu, Batı destekli iktidar değişimi gündeme gelince, Rusya bölgeye müdahale etme kararı almıştır. 2013 yılında AB ile ortaklık anlaşmasından vaz geçen hükümete karşı protestolarla başlayan olaylar Rusya yanlı Yanukoviç hükümetinin devrilmesi ile ve 27 Şubat 2014'de Rusya'nın beklenmedik bir şekilde Kırım'a müdahalesi ile sonuçlanmıştır. 16 Mart'ta Kırım'da geçirilen halkoylamasında %97 oranla "Rusya'ya katılım" desteklenmiş ve Kırım RF'nin bir federe birimine dönüştürülmüştür. Kırım'ın Rusya tarafından ilhakına ilk karşı gelenler Kırım Tatarları, en önemlisi ise uluslararası toplum olmuştur. ABD ve AB Rusya'ya yönelik yaptırım kararları almış, UEFA (Avrupa Futbol Federasyonları Birliği) Kırım takımlarının Rusya liglerinde mücadele edemeyeceğini açıklamış, Obama ise, Kırım ile her türlü ihracat ve ithalat işlemlerini yasaklayan kararname imzalamıştır. Aralık 2014'te Ruble'nin dolar karşılığındaki değer kaybı ve petrol fiyatlarındaki %50 düşüş Rusya'da bir ekonomik krize neden olmuştur (Baharççek, 2015: 30-38). Rusya'nın Kırım'ı ilhakını, Rusya dışında Afganistan, Nikaragua, Suriye ve Venezuela, bunların yanısıra Abhazya, Güney Osetya ve Dağlık Karabağ gibi de-facto mevcut olan, lakin

uluslararası toplum tarafından tanınmayan, Rusya'nın desteğini gören devletler tanımıştır.

İKİNCİ BÖLÜM

TRUMP DÖNEMİ ABD DIŞ POLİTİKASI

2.1. VLADİMİR PUTİN NE İSTİYOR?

2.1.1. “Hacking Scandalı”

ABD ve RF, günümüzde siber uzayı domine eden en önemli küresel güçlerdendir. Her iki devletin siber güçlerinin planlaması ve sistematığıne yönelik detayların temelleri daha Soğuk Savaş döneminde ABD ve SSCB arasındaki rekabetin ortaya çıkardığı teknolojik yeniliklere dayanmaktadır. 1958`de ABD`nin SSCB ile bilimsel alanda rekabet üstünlüğünün oluşturulması amacıyla İleri Araştırma Projeleri Ajansı (Advanced Research Projects Agency/ARPA) kurulmuş ve bu kurumun programına uzay araştırması, ballistik füze savunması, nükleer test yapılan coğrafi noktaların saptanması gibi konular dahil edilmiş ve en önemlisi, ARPA projesi ile internet tarihinin başlangıcı konulmuştur. 1990`lı yıllarda ABD ulusal ve uluslararası siber güvenlik stratejilerini hızla geliştirmeye başlamış ve günümüzdeki kapasitesine ulaşmışsa da, RF`nin espionaj, kontr/espionaj, elektronik savaş, dezenformasyon, psikolojik savaş ve propoganda, siber saldırı gibi kabiliyetleri de aynı oranda genişlemiştir. RF`nin ABD`de 2017 seçimleri öncesi Demokrat Parti Ulusal Komitesi bünyesinde görev alan bazı siyasilerin ve danışmanların e-postalarına saldırı yaparak, bazı bilgileri kamuoyuna sızdırması ve böylece seçim sürecini kendi ulusal çıkarları doğrultusunda etkileyerek Donald Trump`ın cumhurbaşkanı seçilmesi lehine manipüle ettiği iddiaları ortaya atılmıştır. Böylece, Demokrat Parti hack skandalı olarak tanımlanan olay yaşanmıştır (Darıcılı, 2017: 1,4). İlk olarak Demokrat Parti yönetimi, sonra ise ABD`nin siber güvenlik alanında

faaliyet gösteren resmi kuruluşları tarafından, 2016 yılı içerisinde Demokrat Parti Ulusal Komitesi'nin ve Clinton'un seçim kampanyasının direktörü olarak çalışan John Podesta'ya ait bilgilerin, aynı zamanda Demokrat Parti seçim çalışmalarına destek veren Colin Powell'in e-postaları RF tarafından, özellikle FSB ve GRU gibi örgütler tarafından bizzat ve destekle siber saldırıya maruz kalmış ve bu e-postalar kamuoyuna sızdırılmıştır. Çalınan belge ve bilgiler WikiLeaks, The New York Times, DC Leaks, The Washington Post, The Wall Street Journal gibi ünlü internet ve medya kuruluşları tarafından yayımlanarak kamuoyuna ifşa ettirilmiştir. Bu adım Demokrat Parti'nin seçim propaganda sürecini kısmen etkilediği ve Trump'un Hilary Clinton karşısında zaferini sağlayan en önemli faktör olduğu bildirilmektedir. ABD'li kurumlar ve kuruluşlar tarafından bu adım seçim sürecini kendi ulusal çıkarları kapsamında manipüle etme olarak değerlendirilmiş ve eleştirilmiştir. Böyle bir iddia gerekçesi olarak ise, Putin'in 2012 yılında cumhurbaşkanlığına seçim kampanyası zamanı Clinton'un dışişler bakanı olarak yer aldığı ABD yönetiminin Rusya muhalefetini açık ve örtülü şekilde desteklemesi gösterilmiştir. Putin ise bu iddiaları redd ederek, 1 Haziran 2017 tarihli açıklamasında, Rusya'nın hiç bir zaman böyle bir faaliyette bulunmadığı, siber saldırının ise belki vatansever Rus hackerları tarafından düzenlenmiş olabileceği, eğer böyle bir şey varsa, Rusya hakkında kötü konuşanlara karşı iyi bir savaş açma konusunda kendi katkılarını yapabileceklerini söylemiştir (Darıcılı, 2017: 16-18).

2.1.2. Tehlikeli Dosyalar

Rusya istihbaratına bağlı olduğu iddia edilen hackerlerin aldığı Demokrat Parti dosyaları arasında önemli sıradan kişisel bilgilerin, telefon numaraları ve email adreslerinin yanısıra çok önemli belgeler de bulunmaktadır. Bu dosyalar 100`den fazla parti mensubuna ait olmakta, lakin en önemli belgeler Parti Başkanı ve Cumhurbaşkanı adayını Hilary Clinton`un email adresinden alınmaktadır. Bu dosyalardan biri WikiLeaks`de yayımlandıktan sonra, Demokrat Parti, başkan adayının ilan edileceği kurultaydan az önce Partinin Genel Başkanı Debbie Wasserman Schultz`un istifa etmesine neden olmuştu. Bu istifanın nedeni hanım Schultz`un seçimlerde Senator Bernie Sanders`e karşı hanım Clinton`un kazanmasını istemesini açıkça bildirmesi ve bu amaçla çeşitli planları tartışması idi

(Lichtblau ve Weiland,

<https://www.nytimes.com/2016/08/13/us/politics/democratic-party-documents-hack.html>, 2018).

Lakin 2017`de WikiLeaks`de yayımlanan diğer bir belgeye göre, CIA, hack saldırılarını Rusya, Çin, İran ve Kuzey Kore kaynaklı gibi gösterilmesi sağlamakta ve bunu kendi amaçları kapsamında kullanmaktadır. Böylece yapılan hack saldırılarının söz konusu ülkeler veya çoğunlukla Arapça konuşan IŞİD vd. örgütler tarafından gerçekleştirildiği görünümü sağlanmaktadır. Halen Londra`daki Ekvador Büyükelçiliği`ne sığınarak yaşamını sürdüren WikiLeaks sayının kurucusu Julian Assange, bu belgelerin şimdiye kadar yayımlanan en detaylı ABD casusluk dosyaları olduğunu söylemiştir (ABD'yi zora sokacak gizli belgeler ortaya çıktı!,

<http://www.hurriyet.com.tr/dunya/abdyi-zora-sokacak-gizli-belgeler-ortaya-cikti-40413343>, 2018).

2.1.3. Beyaz Saray'da Karışıklık

ABD'nin 45. Cumhurbaşkanı olarak Cumhuriyetçi Parti Başkanı Donald Trump, 8 Kasım 2016 tarihinde gerçekleştirilen seçimleri kazanarak 20 Ocak 2017 tarihinde iktidara geldikten sonra ülke genelinde büyük karşılıklar yaşanmaya başladı. Trump'ın söylemleri ve davranışları, özellikle de ülke genelinde yasa dışı göçmenlere karşı başlattığı gözaltına alma operasyonları büyük kitle tarafından protesto gösterileri ile daha da keskin duruma geldi. "Sivil itaatsizlik" yaptıkları gerekçesiyle birçok eylemci gözaltına alındı. Bunların yanısıra hatta Trump'ın başkanlığı öncesinde de adaylık kampanyasına karşı örgütlü ve sivil eylemler düzenlenmiş, miting ve konferanslar gerçekleştirilmiş, hatta Trump'a karşı başarısız bir sui-kast dahi düzenlenmişti. Trump seçimleri kazandıktan sonra ise, New York, Boston, Chicago, Portland ve Oakland bölgeleri başta olmakla, birçok ABD federe devletlerinde ve büyük şehirlerde protesto gösterileri düzenlenmişti. 21 Ocak 2017 tarihindeki "Kadınların Yürüyüşü" sloganlı protesto ise, ABD tarihi boyunca en geniş bir günlük protesto olarak değerlendirilebilir. 2018'de The Washington Post gazetesinin yayımladığı habere göre, Trump Cumhurbaşkanı seçildiği günden itibaren neredeyse her gün tüm ABD genelinde protestolar devam etmiştir (Chenoweth ve Pressman, <https://www.washingtonpost.com/news/monkey> , 2018).

Şubat 2017'de ise Trump kendisiyle düzenlenen mulakat zamanı, tüm bu olayların ve önceki yönetimdeki sızıntıların sorumluluğunun Obama'da olduğunu bildirmiş ve keskin eleştirmiştir

(Derespina, <http://www.foxnews.com/politics/2017/02/28/trump-obama-and-former-aides-behind-protests-leaks.html>, 2018).

Tüm bu protestoların yanısıra Beyaz Saray'ın içerisinde yüksek çinli memurlar ve hükümet üyeleri arasında, özellikle Cumhuriyetçi Parti içerisinde anlaşmazlıkların ve parçalanmanın yaşandığına dair haberler yayılsa da, örneğin CNN Politics kanalındaki haberler (Liptak, <https://edition.cnn.com/2017/04/06/politics/donald-trump-white-house-staffing/index.html>, 2018). daha sonra Trump bu haberleri yalanladı.

2.2. DONALD TRUMP VE YENİ DIŞ POLİTİKA YAPIMI

Trump, seçim kampanyası zamanı “Trump Yönetimi iş yerlerinin Amerika'nı terk etmesinin karşısını alacaktır” söylemiştir. Lakin, Trump'ın eylemleri eleştirel tartışmaya yol açmıştır ki, bunun da nedeni Obama döneminden miras kalan belirsizliklerin belirli ölçüde devam ettirmesi olmuştur. Adeta ABD'nin alacağı kararlar ve gerçekleştireceği uygulamalar çok geniş bir yelpazede çoğularının kaderini etkilemekteydi, Trump ile bu böyle olmadı ve bu sefer belirsizliğin kapsamı, ABD'nin kendi geleceğini dahi kuşatmaya başladı (Yıldırım, 2017: 1)

Trump'ın iktidarda olduğu birinci yılın temel çizgileri olarak aşağıdakiler gösterilebilir:

20 Ocak 2017 – Göreve başlama töreninde Trump, Amerika'nın dış politikada uygulayacağı birincil yaklaşımının ABD'nin ticaret açığını kapatacağı, ittifaklar içerisinde yük paylaşımını dengeleyeceği, dünyanı “radikal İslam terörizmi”ne karşı birleştireceği ve “her bir halkın kendi çıkarlarını birinci yere koyma hakkı olduğu”nu ifade etmiştir.

23 Ocak 2017 – Trump, Ticaret Temsilcisini daha Obama Yönetimi döneminde 12 devlet arasında imzalanan Asya yoğunlu Trans-Pasifik Ortaklık Antlaşmasından çekilme için göndermiştir.

27 Ocak 2017 – 6 Müslüman-çoğunlu ülkenin vatandaşlarının ABD'ye seyahat yasağı hakta icra kararnamesi verilmesi. Daha sonra, bu kararnameye daha 2 ülkenin ismi eklenmiş. Aynı zamanda Suriye göçmenlerinin ABD'ye gelmesi yasaklanmıştır. Aynı gün hem de ABD-Meksika sınırı boyu duvar inşası hakkında karar kabul edilmiştir.

7 Nisan 2017 – Beşar Esad rejimi tarafından kimyasal saldırı düzenlendiğini gerekçe göstererek Suriye'ye füze saldırısı gerçekleştirmiştir. Nitekim BM GK kapsamında Suriye'ye karşı kararların kabul edilmesi Rusya tarafından bloke edilmiştir.

18 Mayıs 2017 – Kanada ve Meksika'nın da üye olduğu NAFTA'nın gözden geçirilmesi ve modernleştirilme teklifi. Bu teklifin amacı ABD ticaret açığının kapatılması, yeni iş yerleri yaratılması ve fikri mülkiyet kısıtlamalarının rahatlatılması idi.

20-27 Mayıs 2017 – Trump'ın Suudi Arabistan, İsrail, West Bank (Batı Zolağı), İtalya, Vatikan, Belçika gibi ülkelere seyahatleri, 50 Arap ve Müslüman çoğunluklu ülkeden olan temsilcileri ile Riyad görüşmesi, Müslüman dünyasının terörizme karşı savaşta birleştirilmesi. İtalya'da G7 görüşmesine katılması.

1 Haziran 2017 – 2015 tarihli, ülkelerin karbon emisyonunu azaltmasını ve çevre korumacılığını öngören Paris Antlaşmasından ABD'nin çekildiğini ve bu antlaşmanın ABD ekonomisi için zararlı olduğunu ilan etmesi.

5 Haziran 2017 – Suudi Arabistan, BAE, Bahreyn ve Mısır'ın Katar'la ilişkileri keserek onu terörizmi desteklemekte ve İran'la işbirliğinde

suçlaması ile oluşan Katar krizinin yönetimi. Katar`da ABD Merkez Yönetiminin Hava Üssü al-Udeid bulunmaktadır.

16 Haziran 2017 – Obama yönetiminden farklı bir görüş sergileyerek Kuba ile ilişkilerin kötüleştirilmesi. Yeni koşullar altında diplomatik ilişkileri kesmeden, Kuba`ya seyahat ve ticari kısıtlamaların tekrar berpa olunması gündemdedir. Eylül 2017`de ABD Havana`daki diplomatik temsilcilerinin sayısını azaltmıştır.

5-8 Haziran 2017 – Trump`ın Varşova ziyareti sırasında NATO ile ilgili konuşması, ardından ise Almanya`nın Hamburg şehrinde G20 toplantısında Putin`le görüşü gerçekleştirildi. RF`nin ABD`deki 2016 seçimlerine müdahalesi konusu gündemdeyken bu görüş tek anlamlı şekilde karşılanmadı.

8 Ağustos 2017 – Kuzey Kore`nin Guam bölgesinde ballistik füze saldırısı gerçekleştireceği tehdidinin ardından Trump`ın füze saldırısını Kuzey Kore`ye yapacağını söylemesi ve Kim Jong-un`un Trump`a karşı aşağılayıcı retorik savaşı ile ikili ilişkiler en sert noktaya tırmanmış duruma gelmişti.

21 Ağustos 2017 – ABD`nin konta-terörizm savaşında Afganistan`daki misyonu ile ilgili yeni stratejisi açıklandı ve Trump Afganistan`a daha fazla askeri güç yerleştirileceğini ve ordaki yönetime daha fazla el koyacağını açıkladı. Lakin bu planın grafiği ile ilgili bilgi verilmemiştir.

5 Eylül 2017 – Obama dönemi başlatılan DACA (Deferred Action for Childhood Arrivals/Çocuk Gelişi ile ilgili Yavaşlatıcı Çalışma) programının 6 ay içerisinde durdurulacağı ve 800 bin civarı lehtarın deport edilmesine neden olacağı beklenmektedir. Trump bu yasanın Kongre tarafından fesedilmesi istiyor.

19 Eylül 2017 – Trump`ın BM`deki keskin çıkışında Kuzey Kore`ni tamamen yok edebileceği ve şöyle söylemiştir : “ABD kendi yaşam

tarzını başkalarının üzerinde empoze etmeğe çalışmıyor, sadece başkalarının bakarak örnek alabilmesi için parlamaya devam ediyor”.

13 Ekim 2017 – İran`la imzalanan 2015 tarihli Ortak Geliştirilmiş Faaliyet Planı Antlaşmasına İran`ın uymaması gerekçesi ile Antlaşmanın fesedilmesi için Kongre`ye müracaat etmeyeceğini bildirmiş, aksine İran`a uygun yaptırımlar uygulamasını talep etmiştir.

3-14 Kasım 2017 – Trump`ın Asya ülkelerine, Japonya, Güney Kore, Çin, Vietnam ve Filipinlere ziyareti onun şimdiye kadarki en uzun ziyareti olarak nitelendirilmiştir. Bu, ABD`nin yeni dönemde Hind-Pasifik bölgesine daha fazla dikkat ayıracağına bir işareti olarak kabul edilebilir. Vietnam`daki Asya-Pasifik Ekonomik İşbirliği Zirvesi`nde Trump “Amerika Birinci” (America First) stratejisini açıklamış, aynı zamanda Japonya, Avustralya ve Hindistan gibi benzer demokrasilerin resmileriyle görüşte Çin`in artan küresel gücünün endişe doğurduğunu bildirmiştir.

6 Aralık 2017 – Trump ABD`nin yıllar boyu izlediği politikayı terk ederek, Yerusalem`i İsrail`in başkenti olarak tanımış ve İsrail Hükümetinin merkezi olduğunu bildirmiştir (Kardaş, 2017: 1-2).

2.2.1. Yönetimde Anarşi

Trump döneminde uluslararası siyasette belirsizliğin artacağı, öngörülmezliğin tezahür edeceği ve en önemlisi, ABD`nin küresel liderlik rolünü sürdürme isteğinin devam edeceği beklenmektedir. Farklı şekilde olsa da, Trump yönetiminin Obama döneminde başlatılan yönelimleri sürdüreceği görülebilir. Bu şekildeğişme ile, ABD farklı bölgelerdeki angajmanlarını sınırlandırmaya ve yerel aktörlere alan açmaya başlayabilir. Böylece, ABD`nin Soğuk Savaş döneminden kalma

ağırlıklardan kurtularak önümüzdeki dönemde oluşan meydan okumalara cevap verebilecek bir stratejik esneklik kazanacağı söylenebilir. Trump yönetiminin İran nükleer programına tutumu ve İsrail yanlısı politikaları istisna, küresel liderlik rolünü oynamaktan ziyade hem de Ortadoğu'da off-shore dengelemeyi, yani uzaktan manipüle stratejisi muhtemeldir. Böyle bir dengeleme ortamı, bölgesel aktörler arasındaki yıkıcı güvenlik rekabetini tetikleyebilir veya derinleştirebilir (Kardaş, 2017: 1-2).

ABD Senato üyesi Martin Heinrich tarafından yayımlanan belgede Trump iktidarının ilk bir yıllık döneminde yaşanan bazı olumsuz gelişmeler ve yönetimin başarısızlığı aşağıdaki gibi gösterilmiştir:

30 000: 2010 yılından itibaren her ay ekonomiye eklenen yeni işyerlerinin sayısı ile kıyasla 2017 yılında en düşük göstergeler karşımıza çıkmaktadır. Her ay yeni 30 000 işyeri açılmasıyla 2011-2016 aralığı göstergelerine ulaşılabilir.

% 0.2: Trump'ın seçilmesinden bu yana enflyasyona göre düzeltilmiş ücret artışı %0.2 olmuştur. Cumhuriyetçilerin uyguladığı vergi azaltılması bu durumu düzelterek gibi gözüküyor.

% 39: üst %1 aile tarafından toplam zenginliğin faiz göstergesi %39'dur. Aynı zamanda %90 aile toplam zenginliğin %23'ne sahip olmaktadır. Uygulanan vergi azaltılması politikasından gelen gelirlerin yine 4/5'i bu %1 aileye gidecektir.

10:1 : zenginliğin paylaşımında beyaz derili ailelerin kara derili ailelere göre oranı. Orta kara derili ailelerin toplam geliri \$17 600 iken, beyaz derili ailelerin geliri \$171 000 olarak değerlendirilebilir.

\$1.5 trilyon: 10 senede vergi azaltılmasının toplam değeri. Bu değer araştırma, geliştirme ve gelecek nesillerin büyümesine, eğitimine yatırılabilirdi.

\$2 trilyon: 2025 yılına kadar insanların daha iyi hayat şartlarının ve altyapının oluşturulması için gerekli olan mali açık. Yönetim ilk 100 günde bu alana yatırım yapacağı sözü verse de, hala hiçbir plan ortada yoktur.

% 516: son 45 yıl içerisinde öğrencilerin ortalama yıllık eğitim borçlanmasındaki artım oranı. Böylece, toplam öğrenci borçları \$1.5 trilyona yaklaşmakta ve buna karşılık yalancı kurumlar tarafından dolandırılan öğrencilere güzeşt programının yönetim tarafından durdurulması kötü sonuçlar doğurmaktadır.

13 milyon: yeni vergi kanunu değişiklikleri ile sağlık sigortası olmayacak Amerikalıların sayısı.

23 milyon: kırsal bölgelerde yaşayan ve yüksek hızlı iletişim sistemine sahip olmayan insanların sayısı

(Heinrich,https://www.jec.senate.gov/public/_cache/files/03af02a0-b4f3-4f08-8cf6-1bc95255e94a/trump-s-first-year-top-10-003-.pdf, 2018).

Trump`ın gerçekleştirdiği dış ve iç politika, aynı zamanda söylediği sözler, sadece içte değil, aynı zamanda dışarıda da yankı bulmakta ve olumsuz karşılanmaktadır. Örneğin, 3 Şubat 2017 yılında gerçekleştirilmiş AB Zirvesi öncesi dönem başkanı Doland Tusk, liderlere gönderdiği davet mektuplarında ABD Başkanı Donald Trump`ın açıklamalarından endişe duyduğunu ve bu açılmaların AB geleceğini iyice öngörülemez hale getirdiğini vurgulamıştır

(Özalp,<https://www.amerikaninsesi.com/a/abde-trump-endisesi-derinlesiyor/3700225.html>, 2018).

2.3. İKİLİ İLİŞKİLERİN YENİ SEYRİ

2.3.1. Ulusal Güvenlik Anlaşması

ABD'nin daim tehdit veya düşman olarak algıladığı İran, Rusya, Çin gibi devletlerle ilişkilerinin Trump döneminde nasıl bir yön alacağı herkes tarafından merakla izlenmektedir. Trump döneminde ABD'nin Obama döneminde elde edilen bir sıra anlaşmalardan, örneğin İran'la 2015 nükleer anlaşmasından tek taraflı olarak çekilebileceğini dile getirilmesine rağmen böyle bir adımın atılmadığının şahidi olmaktayız. 2018 yılının Ocak ayında Trump, Avrupalı ve Kongre'deki müttefikleri karşı çıkmasaydı, İran'la anlaşmanı her an fesedebileceğini, lakin şimdilik uzatılmasına onay verdiğini söylemiştir. Bu karar Trump'ın ulusal güvenlik ekibinin başarısı olarak değerlendirilmektedir. Yeni açıklamaya göre 12 Mayıs 2018 tarihinde İran'la nükleer anlaşmanın geleceği ve İran'a verilen ikinci şansın devam ettirilip-ettirilmeyeceği son karara bağlanacaktır. Bu tarihte Trump hem de her 120 günden bir yenilemeli olduğu Tehran üzerinde ekonomik yaptırımların kaldırılıp-kaldırılmaması hakta kararını yineleyecektir. Şimdilik Trump, anlaşmanı uzatsa da, İran'ın nükleer programıyla ilişkisi olduğu tespit edilen 14 kişi ve kuruma karşı yeni yaptırımları onaylamıştır

(Crowley,<https://www.politico.com/story/2018/01/12/trump-extends-iran-nuclear-deal-again-337959>, 2018).

Obama döneminde Rusya ile ilişkiler “1 numaralı tehdit” algılaması üzerinden yürütülse de, Trump döneminde bundan farklı bir yaklaşımın şahidi olmaktayız. Trump göreve geldiği günden bezi ilk kez 19 Aralık 2017'de açıkladığı Ulusal Güvenlik Stratejisi'nde Rusya ve Çin “ABD'nin gücüne meydan okumak isteyen rakipler” olarak ele alınmış ve bu devletlerle ilişkiler “30 yıldır tatilde olan süper güç rekabetine geri

dönüş” şeklinde ifade edilmiştir. Trump, iç ve dış siyasette “Amerika Birinci” (America First) ilkesinden hareket edeceğini ve rakip ve müttefiklerini şöyle açıklamıştır: “Biz yeni bir rekabet çağında, başka sözle dünya çapında güçlü askeri, ekonomik ve siyasi yarışların döndüğü bir dönemde yaşamakta, ABD ve müttefiklerini tehdit eden haydut devletlerle karşı karşıyayız. Terörist örgütler, uluslararası suç çeteleri ve dünya genelinde şiddet saçan diğerleriyle karşı karşıyayız. Ben iktidara gelmeden önce sert rejimlerin geliştirmeye çalıştığı nükleer silahlar tüm planeti Yerküre’yi etmektedir. Radikal İslamcı terör grupları genişlemektedir. Yurtiçinde ise, uygulanmayan göç kanunları çok olumsuz bir görüntünün yaranmasına neden olmuştur. Bir yıl geçmesine ve bazı sorunların hala kalmasına rağmen şimdi daha farklı olumlu görüntüyle karşılaşmaktayız. Halen Kuzey Kore’den ve İran’dan gelen nükleer tehditle karşı karşıyayız. Ortadoğu’da teröristlerin mahvedilmesi için bölgesel müttefiklerimizle yenilenmiş işbirliği içerisine girmiş ve IŞİD’ı Irak ve Suriye topraklarından tamamen çıkarmak üzereyiz. Biz ABD askeri gücüne şimdiye kadar görünmemiş hacimde büyük yatırımlar yapmaktayız. ABD’nin ekonomik çıkarlarını ön plana alarak adil olmayan ekonomik işbirliklerinden çekilmekteyiz. Rusya ve Çin gibi Amerikan etkisine ve diğerlerinin zenginliğine meydan okuyan rakiplerle karşı karşıyayız. Çin Hind-Pasifik bölgesinde, Rusya ise yakın çevresinde ABD çıkarlarını tehdit etmekte ve bölgeden uzaklaştırmaya çalışmaktadır. ABD onlarla ve diğerleriyle ulus-aşırı büyük ortaklıklar kurmaya ve yalnız kendi ulusal çıkarını korumaya çalışacaktır” Görüldüğü gibi, bu ifadelerde, uluslararası teröristler, Kuzey Kore ve İran gibi devletler birincil, Rusya ve Çin ise ikincil dereceli tehdit olarak algılanmaktadır.

2.3.2. Tarihsel Tampon

Terminolojik olarak tampon bölge (buffer zone) yerine, güvenlik bölgesi (security area), güvenli bölge (safe area) veya uçuşların yasaklandığı bölge (no-fly zone) gibi açıklamalarla nitelendirilmektedir. Tampon bölge uygulaması zamanı iki ayrı devlet, kimi zaman oluşumu bir birinden ayıran, tarafların giremediği ve çoğu zaman ise kimsenin bulunmadığı, en esaslı ise askersizleştirilmiş bir yer veya yerler olarak değerlendirilmektedir. Örneğin, İsrail Gazze'nin kara sınırlarında yaklaşık 3 km boyu uzanan geniş bir tampon bölge ve giriş yasak bölge (no-go zone) ilan etmiş ve buraya herhangi girişi yasaklamıştır. Buraya giren kişilerin güvenlik riski ile karşı karşıya kaldıkları bilinmektedir. Yani "tampon bölge" sadece uçuşa yasak bölgeden daha fazla bir anlam taşımaktadır. BM tarafından Bosna'da ilan edilen güvenli bölge (safe haven) tecrübesi başarısızlık ve acı neticelerle sonuçlanmışsa da, günümüzde bir çok sorunlu bölgelerde böyle tampon bölge oluşturulmaktadır. Tampon bölge yaratılabilmesi çeşitli alt başlıklar altında ele alınabilir, örneğin Suriye iç savaşında olduğu gibi BM Güvenlik Konseyi kararı, BM Genel kurul Kararı, BM Antlaşmasının 51. Maddesi gereği tanınan meşru mudafaa hakkı, örneğin 11 Eylül saldırılarının hemen ardından BM GK, ABD'nin meşru mudafaa hakkını tanıyan ve bir silahlı saldırının varlığını teyit eden karar almıştır. Bunların yanısıra davet üzerine tampon bölge yaratılması imkanı da sözkonusudur. Örneğin, Irak'taki IŞİD hedeflerini bombalayan yabancı devletler, bu eylemleri gerçekleştirirken Irak devletinin daveti üzerine hareket yaptıklarını bildirmekte ve böylece kendi eylemlerini meşrulaştırmaktadırlar. Lakin böyle bir istek Suriye devletinden gelmemiştir. Hatta Suriyeli Muhalifler ve onların kurduğu Suriye Ulusal

Konseyi (SUK) Türkiye dahil birçok devlet tarafından desteklenmekte ve SUK uluslararası örgütlerde Suriye halkının yegane temsilcisi olarak tanınmaktadır. Böylece Muhalifler tarafından gelebilecek herhangi davet tampon bölge oluşturulması için esaslı gerekçe sayılabilir (Kaya, 2014: 1-3).

2.3.3. Karşılıklı Faydalı Sözleşme - Ukrayna

Tarihsel olarak bakıldığında, 300 yıl boyunca Baltık, Belarus ve özellikle de Ukrayna, Rusya'nın kontrolü altında olmuş ve Rusya'nın Napalyon'a, Kaiser Wilhelm II'ye, aynı zamanda Hitler'e karşı hayatta kalmasını sağlayan en önemli unsur olarak değerlendirilmiştir. Bu unsuru göz önünde bulundurarak, ABD'nin eski-SSCB ve Rusya'nın yakın çevresinde uyguladığı politikalar, esas olarak ise NATO'nun doğruya doğru genişlemesi ve Ukrayna'da yapılan girişim Rusya açısından stratejik bir tehdit olarak karşılanmıştır. Bu anlamda, Suriye konusu istisna, Ukrayna ve Kırım'ın ilhakı konuları ABD ve Rusya arasındaki ilişkileri geren en önemli ve gündem maddeleri içinde ilk sıralarda yer alan bir soruna dönüşmüştür. Obama döneminde Rusya ile keskinleşen ilişkilerin Trump dönemi daha sakin bir çizgide devam edeceği beklenmektedir (Putin'in Donald Trump sempatisi ve ABD-Rusya ilişkileri, <https://storia.me/tr/@nihatbilge/putin-in-donald-trump-sempatisi-ve-abd-rusya-iliskileri-1zi9ev>, 2018).

2004 yılında Ukrayna'da Batı destekli "Turuncu Devrim" sonrası ülke yönetimi Rus yanlısı odaktan Batı odağını dönmeye başlamıştır. 2013 yılında Rus yanlısı Yanukoviç hükümetinin AB Ortaklık Antlaşması'nı imzalamayı reddetmesi üzerine ortaya çıkan kriz muhalefet ve destekçileri ile hükümet yanlı güçlerin silahlı karşıdurmasına getirip

çıkardı. 17 Aralık 2013`de ise, Rusya`nın 15 milyar değerinde Ulrayna devlet tahvillerini satınalması muhaliflerin şiddetini daha da arttırdı. 28 Ocak 2014 itibariyle ülkenin 9 bölgesi ve Kiev`de birçok bakanlık artık muhaliflerin elinde idi. 24 Şubat 2014`de Yanukoviç görevini terk ederek Rusya`ya kaçmasının ardından yapılan seçimlerle Rusya karşıtı ve AB yanlısı söylemleriyle bilinen Petro Poroşenko, Ukraynalı zengin magnat ve işadamı iktidara geldi. Yanukoviç yanlıları ise, ülkenin güney ve doğu bölgelerinde, başka sözle Harkov, Donetsk, Lugansk, Dneprepetrovsk, Zaparojye, Herson ve Kırım`da bu yönetimi tanımadıklarını ve kendi yönetimlerini kuracaklarını bildirdiler. Mart 2014`de Kırım Rusya`ya ilhak edildi, lakin diğer bölgelerde karmaşalar halen devam etmektedir

(Ukrayna Krizi: Son Durum ve Ukrayna Savaş Haritası,

<https://www.stratejikortak.com/2017/02/ukrayna-krizi-ukrayna-haritasi.html>, 2018).

11 Mayıs 2014 tarihinde Donetsk (DHC) ve Lugansk Halk Cumhuriyetlerinde (LHC) düzenlenen referandum sonrası her iki bölgede ayrı Halk Cumhuriyeti kuruldu ve 24 Mayıs`ta bu iki sözde cumhuriyet birleşerek Novorossiya (Yeni Rusya) ismini aldı. Lakin bu söylem Rusya tarafından fazla destek görmediği için 2015 yılı ortalarına doğru rafa kaldırılmıştır

(Sonne,<http://www.wsj.com/articles/novorossiya-falls-from-putins-vocabulary-as-ukraine-crisis-drags-1432936655>, 2018).

Ukrayna, Rusya hükümetleri, DHC ve LHC temsilcileri Ukraya`da yaranan durumu düzeltmek amacıyla Belarus ve AGİT arabuluculuğu ile 5 Eylül 2014`de Minsk Protokolü imzalamış ve Donbass bölgesinde ateşkese nail olmaya çalışmışlar. Lakin bu çabalar Ocak 2015`de alevlenen savaş nedeniyle başarısızlıkla sonuçlanmıştır. Şubat 2015`de

başlayan Minsk II. Görüşmelerinde esas tarafların yanısıra, Fransa, Almanya da katılmış ve Donbas'daki savaşın bitmesi ve Minsk Protokolüne uyulması için tedbirler planlanmıştır. Bu çözüm planı kapsamında Ukraynada cephelerin çevresinde 50-70 km silahsızlaştırılmış bölge oluşturulması öngörülmüştür. Lakin böyle bir tampon bölgenin Rus çıkarlarına hizmet edeceği ve Rus destekçileri tarafından ayrılan bölgelerin tamamen ayrılmasına neden olacağı nedeniyle hükümet yanlısı güçlerin itirazına neden olmuştur (Saliki, 2015, 1-12).

Fransa ve Almanya'nın da desteğiyle yeniden uygulamaya konan Minsk Protokolü aslında uygulanmıyordu ve en son Petro Poroşenko tarafından 18 Ocak 2018 tarihinde kabul edilen kararname Ukrayna Parlamentosu'nda onaylanarak, "Donetsk ve Lugansk bölgelerinin geçici bir süreliğine Rusya tarafından işgal edildiği" fikri ve işgalci yönetimle herhangi bir işbirliğinde bulunan her kesin cinayete kavuşturulacağı hakta karar kabul edilmiştir. Mosokova'dan gelen cevapta ise, bu kanun "yeni bir savaşa hazırlık" olarak nitelendirilmiştir. Aynı zamanda "Kiev bu kararla Minsk başarılarının üzerinden bir hat çizmekte ve Ukrayna krizinin her iki taraf için kabul edilebilir bir şekilde çözülmesine, örneğin "Normandiya modeli" ile çözümüne mani olmaktadır. Bu kanunun Washington'dan gelen ABD'nin Ukrayna'ya her türlü silah yardımı edeceğine dair sözünden sonra kabul edilmesi de tesadüfi değildir" cevabı verilmiştir. ABD'nin Ukrayna özel elçisi Kurt Volker ise, buna cevap olarak, Minsk Protokolünün üstünden hattı Ukrayna'nın değil, Rusya'nın çizdiğini ve sorumluluğun da Rusya üzerinde olduğunu bildirmiştir (Bershidsky, <https://www.bloomberg.com/view/articles/2018-01-19/a-new-peace-effort-is-needed-in-east-ukraine>, 2018). AB'den bu kanunla ilgili gelen cevap ise, AB Minsk Protokolünü ve krizin barışçıl

yollarla halledilmesini desteklemekte olduğu ve Normandiya 4 modelini uygun gördüğü ile ilgilidir

(EU comments on Ukraine's new Donbas reintegration law,

<https://www.unian.info/politics/2355643-eu-comments-on-ukraines-new-donbas-reintegration-law.html>, 2018).

2.3.4. Suriye üzerinden “U” dönüşü

2017'nin başlarında Donald Trump ABD Cumhurbaşkanı seçilmeden önce, Suriye politikaları konusunda Barack Obama'yı eliştirmiş ve bu politikaların ABD'yi Rusya ile krize iteceğini belirtmiş ve bu konuda Rusya ile pragmatik, olumlu ve yapıcı ilişkilerin geliştirilmesini önemini vurgulamıştı. Lakin meselenin ilginç yanı o ki, Trump Cumhurbaşkanı olduktan sonra Esad'ın kimyasal silah kullandığı iddiasıyla Suriye ordusuna füze saldırısı düzenledi. Böylece, Trump'ın seçim önceki söylemleri ve seçim sonraki icraatlarının çelişkide olduğu görülmektedir (Karadağ, <https://www.stratejikortak.com/2017/06/suriye-ekseninde-abd-rusya-iliskileri.html>, 2018).

Suriye'de yaşanan iç savaş ve Irak'taki istikrarsızlık dolayısıyla Türkiye'nin güvenliği için bir tehdit oluşturmaya ve bu konuda Batı'dan destek gelmemeye devam ederken, PKK-PYD-YPG'nin ve IŞİD'in yol açtığı risten dolayı Türkiye ABD'den bir sıra taleplerde bulundu:

- Suriye'nin kuzeyinde muhaliflerin denetiminde olacak ve Suriyeli mültecilerin güvenli bir şekilde kendi ülkelerinde kalmalarına olanak sağlayacak bir şekilde uçuşlara yasak güvenli bir tampon bölgenin oluşturulması,
- Esad rejimine karşı ılımlı muhalefetin desteklenmesi,

- PKK`nin uzantısı olarak kabul edilen PYD ve onun silahlı kanadını oluşturan YPG`nin desteklenmemesi,
- IŞİD`a karşı ortak bir mücadelenin yürütülmesi.

Lakin daha Trump`dan önceki Obama yönetiminin ve Trump dönemi de devam eden ABD yaklaşımı bu konuda Türkiye`nin güvenlik kaygılarını arttırmakta, en çok endişesine neden olan durum ise PYD-YPG gruplaşmasına ABD`nin devamlı destek çıkmasıydı. Bu nedenle Türkiye, daha önce uçak krizi yaşadığı Rusya ile yeniden yaklaşmış, bundan hemen sonra ise Fırat Kalkanı Harekatını icraata koymuştu. Türkiye ve Rusya`nın ortak inisiyatifi ile başlatılan ve IŞİD ve el-Nusra gibi terör örgütleri istisna tüm diğer tarafların katılımıyla Astana barış görüşmeleri başlatıldı. Kalıcı siyasi çözüm ise daha fazla katılımcının olacağı Cenevre görüşmelerine bırakıldı. Bu durum ABD ile Türkiye`nin arasında hala devam eden soğukluğa neden olmakta, aynı zamanda Trump`ın göreve başlamasından bu yana geçen süreçte ABD`nin Suriye`de suların durulmasına istekli olup-olmaması soru işareti yaratıyor.

Türkiye ve Rusya arasındaki yakınlaşmaya karşı cevap olarak ABD`nin Körfez ülkeleri, özellikle Suudi Arabistan ile güvenli bölge anlaşmaları ve bu konuda Türkiye`nin taleplerinin gözardı edilmesi, dikkate değer husus olmaktadır (Yıldırım, 2017: 2-4).

Suriye konusunda ABD`nin Rusya ile ilişkilerinde de bazı dönüşümler yaşanmaktadır. İlk kez G20`nin Hamburg Zirvesinde buluşan Trump ve Putin görüşü zamanı Suriye`nin geleceği açısından hem istikrara hem de belirsizliğe işaret eden bazı anlaşmalara varılmıştır. Bu anlaşmaya göre, Ürdün sınırındaki Dera ve Süveyde kentleri ile Golan`daki Kuneytra bölgesini kapsayan alanda 9 Temmuz 2017 tarihinden itibaren ateşkes yürürlüğe girmekte ve bu anlaşma iki ülkenin işbirliği zemini

bakımından önemli bir başlangıç olarak değerlendirilmektedir. Bilindiği gibi, bu alanda ABD'nin "Güney Ordusu" etiketi kullanarak Ürdün üzerinde eğitip donattığı grupların yanısıra el-Nusra Cephesi cihatçıları da etkin şekilde bulunmaktadır. Bu görüşmeden önce ABD Dışişler Bakanı Rex Tillerson tarafından, "Savaşımız IŞİD'lidir. ABD, Suriye Hükümeti, Muhalifler ve koalisyon güçleri dahil IŞİD ile savaşan tüm taraflar birbirleriyle çatışmadan uzak durmalı ve askeri çatışmaların önlenmesi için kabul edilen sınırlara sadık kalmalıdır" çağrısı yapmıştır. Yani ABD, Suriye'de kısmen Rusya'nın istediği şekilde faaliyete razı olurken, aynı zamanda Rusya eliyle bir "Post-Esad" rejimi düşlemektedir. Oluşturulan tampon bölgenin kimin için olması sorusuna cevap olarak ise İsrail'in dayatmaları devreye girmekte ve "Hizbullah ve İran bağlantılı diğer grupların İsrail sınırlarına yaklaşmamalı ve Golan'ı çevreleyen yerler tampon bölge ilan edilmeli" gerekçesi gösterilmektedir. Lakin en son Astana Görüşmeleri'ne İran'ın da katıldığına göre İsrail bu tampon bölge konusunu Astana süreci dışında tutmaya çalışıyor. Lakin Türkiye'nin bu konuda istekleri başkadır. Son Astana görüşlerinde Türkiye'nin tampon bölge istekleri, özellikle Afrin konusu ve Türk Silahlı Kuvvetlerinin Afrin'e müdahalesine yeşil ışık yakılması konusu gündeme gelmiştir

(ABD Rusya Arasında Tampon pazarı,<http://kafkassam.com/abd-rusya-arasinda-tampon-pazari.html>, 2018).

20 Ocak 2017 tarihinden itibaren Türkiye'nin Suriye'nin Afrin bölgesinde tampon bölge oluşturulması için başlattığı "Zeytin Dalı" Harekatı halen devam etmektedir. Uluslararası alandan bu harekate gelen tepki ise aşağıdaki şekildedir:

ABD, askeri operasyonların kapsam ve süresinin sınırlandırılması gerektiğini ve sivil kayıpların önlenmesi için Türkiye'nin daha itidalli

davranması gerektiğini bildirmiştir. Rusya, kendi askerlerinin can güvenliğinin sağlanması için Afrin`de bulunan gözlem birliklerini kaydırıldığını açıklamıştır.

İran operasyonların hemen sonlandırılmasını istemiş, Fransa BM GK`ni “insani duruma yönelik ciddi riskleri” değerlendirmek üzere acil toplantıya çağırılmıştır. Suriye Devlet Başkanı Beşar Esad ise, bu operasyonu “vahşi saldırganlık” olarak değerlendirmiştir

(5 soruda Türkiye'nin Afrin'e yönelik Zeytin Dalı Harekatı, <http://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-42766283>, 2018).

2.4. ABD-RUSYA İLİŞKİLERİNDE İŞBİRLİĞİ

2.4.1. Bir grim görünümü

ABD ile Obama döneminin son iki yılında ciddi sorunlar yaşayan Ankara, Trump yönetiminden umutlu gözükmektedir. Trump`ın yemin töreni ardından TC Dışişleri Bakanı Mevlut Çavuşoğlu, yeni ABD yönetimi ile ilk temaslarını gerçekleştirdi. Türkiye`nin ABD ile Trump döneminde ilişkilerini iyileştireceğine dair olumlu bir havanın olmadığı, aksine önümüzdeki dönemde ABD ile ilişkilerde birçok konularda ciddi sıkıntıların yaşanacağı ile ilgili ise emekli büyükelçi Faruk Loğoğlu kendi fikrini bildirmiştir. Loğoğlu, özellikle son dönemde Rusya ile Türkiye`nin yaklaşması ile ilgili “Türkiye-Rusya ilişkilerinin iyi olması her iki taraf için olumlu, hatta NATO için bile iyidir. Siyasiler Türkiye`nin iki kutup arasında oyun oynadığı ile ilgili yorumlar yapsa da, sonuçta böyle bir işbirliğinin başarılması, hem Batı ve ABD hem de Rusya ile ilişkilerin sağlam tutulması mümkündür ve bunun olmamasını gerektiren bir durum yoktur” söylemiştir. Zamanında yeni göreve başlayan ABD liderlerinin hepsi Rusya ile ilişkilerin kurulduğunu ve

geliştirilebileceğini söyleseler de, arkasından hemen bir gerginleşme yaşanırdı. Trump dönemi ise dengesiz ve belirsizliklerle doludur. Önce Rusya ile iyi ilişki ortamı yaratılmıştıysa da, Trump şahsiyeti Putin kadar sağlam bir yapıya sahip olmamakta ve her şeye ani tepkiler vermektedir. Bu nedenle Rusya-ABD ilişkilerinin ısınmasının uzun devam etmeyeceği ve kalıcı olmayacağı şeklinde birçok yorumlar yapılmaktadır

(Karan,https://tr.sputniknews.com/ceyda_karan_ksen/201701241026921802-rusya-abd-iliskileri-faruk-logoglu/, 2018).

Özellikle Trumo iktidarının ikinci yılında, yani 2018 yılından itibaren Ukrayna konusunda ABD'nin silahlı desteğinin sağlanacağı ve bunun ardından Ukrayna hükümetinin Rusyayı işgalci devlet ilan etmesi Rusya tarafından hoşnutsuzlukla ve “yeni savaşa yol açabilecek” şekilde karşılanması, ABD-Rusya ilişkilerinin karşıdan gelen dönemde nasıl seyir göstereceği hakta önceden tahminde bulunmayı zorlaştırmaktadır.

Uluslararası Kriz Grubu Başkanı Robert Malley tarafından yayımlanan, 2018 yılı boyu dünyada kaynamakta olan çatışmaların potansiyel büyüme kapasitesinin değerlendirildiği makaleye göre, ABD Cumhurbaşkanı'nın tvitleri ve diğerlerini küçümsemeleri, uluslararası anlaşmalara karşı saygısız davranışı, garip düşman ve dost seçimleri kriz durumunu daha da tetiklemektedir. 2003 yılında Irak Savaşı ile başlayan ABD'nin güç gösterisi ve dünya liderliği konumu Trump döneminde azalmış, ABD'nin tarihsel ittifakları reddetmesi ise kendisine zararlı olmaktadır. Bu azalma tabiki sadece sözdendir, şöyle ki halen dünya genelinde 200 000 aktif-görevli Amerikalı asker bulunmaktadır. Trump'ın retoriğinde askerileştirmeye önem vermesi daha da büyük sorunların çıkacağına habercisi olabilir. Obama döneminde imzalanan çok taraflı anlaşmaların çoğu, ticari anlaşmalar, Paris çevre sözleşmesi, İran nükleer anlaşması, Trump tarafından terkedilmiştir. En önemlisi ise,

Kore Yarımadasında ABDnin Kuzey Kore ile veya İran`la muhtemel savaşı Trump`ın retoriği yüzünden gündeme gelebilir. Böylece 2018`de yaşanabilecek en önemli sorunlar olarak aşağıdakiler gösterilebilir:

1. Kuzey Kore`nin nükleer denemelerinin Trump yönetimi tarafından keskin retorikle karşılanması ve Pyongyang`ın, bizzat Kim Jong-un`un ABD`ye karşı nükleer hedefleri ile muhtemel nükleer savaşı. ABD halen bu konuda daha GK tarafından keskin tedbirlerin alınması için Çin`e etki yapmak istemektedir. Çin Kuzey Kore`ye fazla yaptırımını desteklemese de, Cumhurbaşkanı Xi Jinping, olası bir savaş halinde ABD yanlısı rejimin kurulabilmesi ve Çin`de çatışmaların yaşanabilmesinden endişe etmektedir.

2. ABD-Suudi Arabistan-İran rekabeti Ortadoğu`daki gerginliği 2018 boyu yüksek tutmaya yetecek orandadır. Bu durum Suudi Arabistan`da Mohammed bin Salman`ın yönetimi tamamen ele alması, Trump`ın İran`a daha fazla yaptırımlar uygulayabilmesi, Irak ve Suriye`de IŞİD`in sonlandırılması ve Washington`un dikkatinin İran üzerine yönlendirilmesi ile halledilebilir. Bilindiği gibi İran bazı bölgesel ve küresel aktörleri seferber ederek Suriye, Irak, Yemen ve Lübnan`da etki alanı yaratmak istemekte, Suudi Arabistan ve ABD ise buna karşı çıkmaktadır.

3. Myanmar`da yaşanan Rohingya Krizi en keskin aşamasına girmiş ve tek ülke içerisinde elde edilmiş demokratik dönüşümü değil, hem de bölge devletleri, örneğin Bangladeşin güvenliğine tehdit oluşturmaktadır. Ağustos 2017 tarihinde Müslümanlara yapılan vahşetli saldırı yüz binlerle Rohinyalının Bangladeş`e kaçmasına neden olmuştur. BM GK tarafından yapılan baskılar sonucu bazı iyileşme ve Bangladeş Myanmar arasında göçmenlerin geri verilmesi hakkında anlaşma imzalanırsa da, göçmenler kendilerine güvenli yaşam sağlanmayacağını düşündüğünden

geri dönmek istememekteler. Batı Myanmar`a karşı eleştirel yaklaşırsa da, Myanmar hükümeti Rusya ve Çin`in desteği ile uluslararası yaptırımlardan yan geçebileceğini düşünmektedir.

4. Yemen`de savaş nedeniyle 8 milyon insanın açlıktan ölme ile yüz yüze kalması, 1 milyonun holera hastası ilan edilmesi, 3 milyondan fazla insanın ise göçmen statüsüne sahip olması, 2018 yılında bu savaşın daha da keskinleşeceğine bir işaret olabilir. Yemen savaşı, bölgede İran ve Suudi Arabistan`ın rekabetinin sonucu olarak ortaya çıkmış ve halen devam etmektedir.

5. Afganistan`daki terörizmle savaşın 2018`de daha da keskinleşeceği, Trump`ın yeni Ulusal Güvenlik Stratejisi gereği, ABD`nin Afganistan`daki Taliban terörizmine karşı daha sert davranacağı, burdaki askeri güçlerini arttıracığı beklenmektedir. Lakin bu adımların savaşı tamamen sonlandırabileceği düşünülüyor, çünkü Taliban şimdi daha önce hiç olmadığı kadar büyük bir araziyi kontrol ediyor. Aynı zamanda 2009-2012 yılları arasında Taliban 100 000`lik ABD ordusuna karşı da direnebilmişti. Aynı zamanda eskiden sadece Pakistan`ın desteğini alaln Taliban şimdi Rusya ve İran`dan da destek alabilir. Herbir halde savaşın bedelini Afgan halkı ve sivillerin ödeyeceği açıktır.

6. Suriye`de 7 yıldır devam eden ve Cumhurbaşkanı Beşad Esad`ın iktidardan alınmasına yönelik muhalefetlerin Batı tarafından desteklendiği iç savaş IŞİD gibi terör gruplaşmasının oluşmasıyla sonuçlanmıştır. IŞİD halen mahv edilmek üzere olsa da, muhalif güçler ve Rusya, İran tarafından desteklenen hükümet güçleri arasındaki çatışmalar devam etmektedir. Suriye ise parçalanmak tehdidiyle yüz yüzedir. Ülkenin kuzeyinde Türkiye`nin tampon bölge yaratmak için askeri operasyonları, güney-batıda ise İsrail ve ABD`nin tampon bölge yaratma uğraşları, İran`ın bölgesel çıkarları uğruna savaşı 2018`de

durumun belirsizliğini göstermektedir. Özellikle hükümet kuvvetlerinin ülkenin kuzeyine, muhalifler tarafından tutulan ve Türkiye'nin de operasyonlar gerçekleştirdiği bölgeye saldırı düzenlemesi durumu daha da keskinleştirebilir.

7. Ukrayna krizi 10 000 civarı insanın hayatına mal olmuş ve halen bölgede insani bir krizin yaşanmasıyla devam etmektedir. Rusya tarafından Ukrayna'da tampon bölge yaratılması hakkında BM GK karar taslağının Eylül 2017'de ortaya atılmasıyla durum sakinleşmeye doğru gittiği görünümü yaransa da, 2018'de Ukrayna'da Rusya'nın işgalci olarak ilan edilmesi hakta kararın ardından durumların nasıl gelişeceği merakla beklenmektedir.

8. Venezuela'da Cumhurbaşkanı Nicolas Maduro yönetiminin başarısızlığı ve kendi konumunu güçlendirebilmek için ülkeni daha bir yüzüstü bırakmasıyla ülkede muhaliflerin sinir patlaması gerçekleşebilir. Sadece Nisan-Temmuz 2017 arasında 120 kişi öldürülmüş ve Maduro gerçek büyük bir zorlukla yüz yüze kalmıştır. 2018'de ülkede insani kriz yaşanabilir. Rusya'nın desteği Maduroyu kurtarmaya ve olası bir krizi önlemeye yetmemekte, Çin ise Maduroyu kurtarma konusunda isteksiz gözükmektedir (Malley, <https://www.crisisgroup.org/global/10-conflicts-watch-2018>, 2018).

2.4.2. Batı'nın yenilenmesi

ABD'de Trump döneminin başlanması ve "America Birinci" stratejisinin uygulanmaya konması, uluslararası anlaşmaların fesedilmesi vd. bu olaylar AB için bir sinyel rolü oynamış ve 15 Aralık 2017 tarihinde Brüksel'de AB Konseyi toplantısında bir araya gelen AB'nin devlet ve hükümet başkanları geleneksel tutumlarından ve ABD ile daim aldıkları

ortak kararlardan farklı karar ve görüşlerini açıklamışlar. Bu kararlar özellikle Brexit, sığınmacılar, Kudüs, Rusya, savunma, sosyal ve ekonomik konular ile ilgili kabul edilmiştir. AB Konseyi Başkanı Tusk, İsrail-Filistin sorunu ve Kudüs'ün statüsü ile ilgili AB liderlerinin gelenksel tutumunun devam edeceğini ve herhangi bir pozisyon değişmesinin olmayacağını bildirmiş ve bu konuda Trump'ın Kudüs'ü İsrail başkenti olarak tanımasından farklı bir tutum sergilemiştir. Şöyle ki, AB 1967 sınırları içerisinde Kudüs'ün her iki devletin, yani hem İsrail hem Filistin'in başkenti olmasını desteklemektedir. Avrupa Savunma Fonu konusunda çağrı yapılmış, Avrupa Savunma Sanayisi Geliştirme Programı'nın ise 2018 yılında daha hızlı bir şekilde kabul edilmesi talep edilmiştir. İklim değişikliği konusunda AB devletlerinin Paris Antlaşmasına daha bağımlı olacağı ifade edilmiştir. İran'la nükleer antlaşmanın devam ettirilmesi talebi de eklenirse, böylece AB ve ABD arasında ilk kez neredeyse tüm çizgilerde bir birinden uzaklaşma politikası izlenmektedir (AB liderlerinden Kudüs kararı, <http://www.yenicaggazetesi.com.tr/ab-liderlerinden-kudus-karari-179568h.htm>, 2018).

SONUÇ

ABD ile Çar Rusyası döneminden başlayan ilişkiler SSCB'nin ve II. Dünya Savaşı sonrası iki kutuplu sistemin kurulması ile keskinleşmiş, SSCB'nin 1991 yılında dağılmasına kadar olan süreç ise ABD ve SSCB, aynı zamanda Batı ve Doğu Bloğu ülkeleri arasında Soğuk Savaş olarak nitelendirilmiştir. Her ne kadar SSCB'nin dağılmasıyla Soğuk Savaş'ın bittiği ilan edilse de, ABD Rusya'yı hep tehdit olarak algılamış ve NATO eski-SSCB ülkelerine doğru genişleyerek Rusya'da bir "çevrelenme" tehdidi olgusunun yaranmasına neden olmuştur. 1991'den günümüzedek ABD'de ata Bush, Clinton, oğul Bush, Obama ve son olarak Trump yönetimleri, Rusya'da ise Yeltsin, Putin ve Putin'in iktidarları arasındaki dönemde Medvedyev yönetim başında olmuştur. ABD cumhurbaşkanları ilk dönemde Rusya'yla ilişkilerin geliştirileceği görüntüsü sergilese de, sonradan bu iki ülke küresel alandaki temel çatışma noktalarında karşı karşıya gelmiştir. Özellikle Barack Obama döneminde Suriye ve Ukrayna gibi konularda keskinleşen ilişkiler, başka sözle ABD'nin Suriye'de Batı yanlısı rejim getirilmesi için muhalifleri, Rusya'nın ise Beşar Esad Hükümetini desteklemesi ile yaşanan büyük bölgesel sorun, hem de NATO'nun genişlemesi ve Ukrayna ile işbirliğine gitmesinin cezası olarak Kırım'ın Rusya'ya ilhakı, Donets, Lugans gibi bölgelerde Halk Cumhuriyetlerinin ilanı ve diğer küresel sorunlar her iki tarafta gerginliğin artmasına neden olmuştur. Nitekim, 2016 yılında ABD'de gerçekleştirilen cumhurbaşkanı seçimleri ardından Donald Trump'ın iktidara gelmesi ile durum değişmiştir. Trump'ın iktidara gelmesinde eli olduğu iddia edilen Putin, "Hack Skandalı" ile bir ilişkisinin olmadığını ilan etse de bu durumdan memnun gibi gözükmemektedir. Trump dönemi ABD'nin Rusya'ya bakışı değişmiş, hatta daha öncekilerden farklı olarak kabul edilen "Ulusal Güvenlik

Stratejisi”nde birincil değil, ikincil tehdit olarak ve düşman değil Çin`le birlikte sadece bir rakip olarak değerlendirilmiş, hatta bu devletlerle işbirliğinin geliştirilebileceği bildirilmiştir. ABD ve Rusya Trump döneminin ilk bir yılında birsıra konularda anlaşmaya varabilmiş, örneğin Suriye konusunda ABD aktif politikanı pasif politikayla değiştirmiş ve bölgesel güçlerin aktif faaliyetini desteklemeye başlamış, Esad`ın kimyasal saldırı düzenlemesine cevap olarak hükümet güçlerinin yerleştiği bölgelere füze saldırısı düzenlese de, daha sonra 9 Temmuz 2017 tarihinde Suriye`nin Ürdün sınırındaki bölgede ateşkes rejiminin yürürlüğe girmesi üzerine anlaşmaya varmıştır. Bu bölgede İsrail`in kendi güvenliğini sağlama amacıyla tampon bölge oluşturulması isteği ABD tarafından desteklenmiş, zira eskiden hep müttefik olarak görülen Türkiye`nin istekleri gözardı edilmiş, hatta Türkiye askeri kuvvetlerinin savaştığı PYD-YPG kuvvetleri ABD tarafından desteklenmiştir. Her zamankinden farklı bir siyasi varsayım içerisinde Türkiye-Rusya yaklaşması gündeme gelmiştir. Nitekim, Ukrayna, Venezuela, Afganistan, Myanmar, en önemlisi İran ve Suriye konularında ABD ve Rusya arasında hala bir sonuca varılmamış, küresel sıcak noktalar ve savaş alanlarında bu iki süper gücün çıkarları çatışmaya devam etmektedir. Özellikle Ocak 2018`de Ukrayna Parlamentosu tarafından Rusya`nın işgalci devlet olarak tanınması ve böyle bir adımın ABD`nin Ukrayna`ya silahlı yardım edeceği açıklamasından derhal sonra atılması, ABD-Rusya ilişkilerinin iyileşmesinin bir grim görüntüsü olduğunu söylemeye ve Trump yönetiminin karşıdan gelen yıllarında ikili ilişkilerin daha da kötüleşeceği beklentisine neden olmaktadır.

KAYNAKÇA

KİTAPLAR

AKGÜN, Birol (2012). “ABD`nin Suriye Politikası”, Suriye Krizi`nde Bölgesel ve Küresel Aktörler (Perspektifler, Sorunlar ve Çözüm Önerileri), Stratejik Düşünce Enstitüsü.

BUÇUKCU, Öner (2012). “Genel Bilgiler”, Suriye Krizi`nde Bölgesel ve Küresel Aktörler (Perspektifler, Sorunlar ve Çözüm Önerileri), Stratejik Düşünce Enstitüsü.

GANN, L.H. (1993). The United States and the new Russia, Hoover Institution on War, Revolution and Peace, Stanford University.

GARAYEV, Mahmut (1999). “Russia`s Priority Interests”, David Lai (der), Global Perspectives, International Relations, US Foreign Policy and The View From Abroad, Boulder, London.

HİLL, Fiona ve GADDY, G. Clifford (2010). Mr. Putin: Operative in the Kremlin, Brookings Institution Press, Washington.

KURTBAĞ, Ömer (2010). Amerikan Yeni Sağ ve Dış Politika: Hegemonya Ekseninde Bir Analiz, USAK Yayınları, Ankara.

MANKOFF, Jeffrey (2012). Russian Foreign Policy: The Return of Great Power Politics, 2nd Edition, A Council on Foreign Relations Book, Rowman & Littlefield Publishers Inc., United Kingdom.

ÖZDAL, Habibe, ÖZERTEM, S. Hasan, HAS, Kerim, DEMİRTEPE, M. Turgut (2013). Türkiye-Rusya İlişkileri: Rekabetten Çok Yönlü İşbirliğine, USAK Avrasya Araştırmaları Merkezi, Ankara.

ÖZDAL, Habibe (2016). Sovyetler Birliği`nin Dağılmasından Kırım`ın İlhakına Rus Dış Politikasında Ukrayna, USAK Yayınları, Ankara.

SEDE (2017). Russia`s national security strategy and military doctrine and their implication for the EU”, Directorate-General for External Policies, European Parliament, Belgium.

The President of the United States of America (2017). National Security Strategy of the United States of America, The White House, Washington.

YAPICI, İ. Merve (2010). Rus Dış Politikasını Oluşturan İç Etkenler, Usak Yayınları, Ankara.

BAHARÇİÇEK, Abdulkadir ve AĞIR, Osman (2015). “Kırım`ın Rusy Federasyonu`na Bağlanmasının Rusya`ya Komşu Ülkelerle Olası Etkileri”, Akademik Bakış Dergisi, S. 52, s. 29-47.

BALCI, Ali (2011). “Dış Politika: Yeni Bir Kavramsallaştırma Bağlamında Egemenlik Mitinin Analizi”, Uluslararası İlişkiler, C.7, S.28, s. 3-29.

BAYSOY, Emre (2009). “Rusya, AB, ABD İlişkileri Bağlamında Enerjinin Ekonomi Politiği ve Küreselleşen Jeopolitiği”, Güvenlik Stratejileri Dergisi, C. 10, S. 10, ss. 59-81.

DARICILI, B. Ali (2017). “Demokrat Parti Hack Skandalı Bağlamında ABD ve RF`nin Siber Güvenlik Stratejilerinin Analizi”, ULOSA: Uluslararası Çalışmalar Dergisi, Özel Sayısı, ss. 1-24.

CAFERSOY, Nazim (2003e). “Rus Jeopolitik Düşüncesinde Misyon Arayışları”, Avrasya Dosyası Jeopolitik Özel, C. 8, S. 1, ss. 62-63.

CAFERSOY, Nazim (2007). Rusya`da Ulusal Güvenlik Anlayışının Dönüşümü, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Ankara.

ERGÜL, Osman (2012). “Rus Dış Politikasında Bölgeselleşme ve Rusya`nın Entegrasyon Stratejisi: Avrasya Ekonomik Topluluğu”, International Conference on Eurasian Economies, s. 468-476.

FEAVER, D. Peter (2012). “Soğuk Savaş Sonrası Dönemde ABD`nin Genel Stratejisi” (US Grand Strategy in the Post-Cold War Era), BİLGE Strateji, C. 4, S. 7, ss. 5-10.

INGMAR, Zielke (2016). What impact did US Ballistic Missile Defence have on post-Cold War US-Russian Relations?, King`s College London, PhD Thesis.

İSMAYILOV, Elnur (2013). “21.Yüzyıl Rusya Dış Politika Doktrinleri`nde Güney Kafkasya ve Orta Asya Değerlendirmesi”, Marmara Üniversitesi Siyasal Bilimler Dergisi, C.1, S.1.

KARDAŞ, Şaban (2017). “Trump Dönemi Amerikan Dış Politikası ve Türkiye”, Türkiye ve Ortadoğu, C. 9, S. 78, ss. 1-2.

KAYA, İbrahim (2014). “Tampon Bölge ve Uluslararası Hukuk”, SETA Perspektif, S. 73, ss. 1-5.

KAFKASYALI, E. Gülselcen (2007). ABD-Rusya Hegemonya Mücadelesinde Gürcistan ve “Gül Devrimi”, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Master Tezi, Ankara.

KÜRKÇÜOĞLU, Ömer, (1980). “Dış Politika Nedir? Türkiye`deki Dünü ve Bugünü”, Ankara Üniversitesi SBF Dergisi, C. 35, S.1, ss. 309-335.

MAÇ, Nazlı (2004). İki Kutuplu Sistem Sonrası ABD-Rusya Federasyonu İlişkileri Bağlamında Uluslararası Sistem Analizi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.

OKŞAŞ, Mehmet (2009). Soğuk Savaş Sonrası ABD-Rusya İlişkileri, Gebze Yüksek Teknoloji Enstitüsü Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Gebze.

ÖZKAN, Gökhan (2010). “Soğuk Savaş Sonrası Orta Asya ve Kafkasya Ekseninde Türkiye-Nato-Rusya İlişkileri ve Türk Dış Politikası`na

Yansımaları”, Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, C. 12, S. 1, ss. 109-132.

SABIRZYANOVA, Julia (2016). Soğuk Savaş Sonrası ABD-Rusya Nükleer İlişkileri, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Ankara.

SALIKI, Turker (2015). “Ukrayna Krizinde Son Durum”, Ankara, ss. 1 - 12.

SEYYEDİ, Jalaladdin (2015). Ortadoğu’da Güç Mücadelesi (Bölge Dışı ve Bölge Aktörler Açısından; ABD-Rusya, Türkiye-İran), Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Ankara.

SULEYMANOV, Elin (2004). Emergence of New Political Identity in the South Caucasus: Energy, Security, Strategic Location and Pragmatism”, The Fletcher School, Master Thesis.

TELLAL, Erel (2010). “Zümrüdüanka: Rusya Federasyonu’nun Dış Politikası”, Ankara Üniversitesi SBF Dergisi, C.65, S.3, ss. 189-236.

TROTSKIY, Mikhail ve ÇARAP, Samuel (2011). “Rossiysko-amerikanskiye otnoşeniya na postsovetskom prostranstve. Kak preodolet iqru s nulevoy summoy?” Doklad Raboçey Qruppı po Buduşemu Rossiysko-Amerikanskix Otnoşeniy, Vıpusk 1.

YILDIRIM, Bilal (2017). “Trump Dönemi ve Körfez Krizi Bağlamında Türkiye’nin Ortadoğu Politikası”, ORMER Perspektif Serileri, S. 20, ss. 1-8.

“US Congress Section 907 of the Freedom Support Act”, Azerbaijan International, S. 6.2, 1998, s. 28.

İNTERNET KAYNAKLARI

“AB`de Trump Endişesi Derinleşiyor”,
<https://www.amerikaninsesi.com/a/abde-trump-endisesi-derinlesiyor/3700225.html> (erişim tarihi: 01.03.2018).

“AB üyelerinden İsrail ve ABD`ye kötü haber”,
<http://www.yenicaggazetesi.com.tr/ab-liderlerinden-kudus-karari-179568h.htm> (erişim tarihi: 01.03.2018).

“ABD Rusya Arasında Tampon Pazarı”, <http://kafkassam.com/abd-rusya-arasinda-tampon-pazari.html> (erişim tarihi: 01.03.2018).

“A New Peace Effort is Needed in East Ukraine”,
<https://www.bloomberg.com/view/articles/2018-01-19/a-new-peace-effort-is-needed-in-east-ukraine> (erişim tarihi: 01.03.2018).

“Astana Görüşmeleri, Cenevre Görüşmeleri”,
http://www.orsam.org.tr/files/OA/79/3_info1.pdf (erişim tarihi: 28.02.2018).

“ABD`yi zora sokacak gizli belgeler ortaya çıktı”,
<http://www.hurriyet.com.tr/dunya/abdyi-zora-sokacak-gizli-belgeler-ortaya-cikti-40413343> (erişim tarihi: 28.02.2018).

“Bill Clindon. President of United States”, Encyclopedia of Britannica,
<https://www.britannica.com/biography/Bill-Clinton> (erişim tarihi: 27.02.2018).

“Boris Yeltsin: President of Russia”, Encyclopedia Britannica,
<https://www.britannica.com/biography/Boris-Yeltsin> (erişim tarihi: 25.02.2018).

CABBARLI, Hatem, “Azerbaycan-ABŞ münasibetleri ve 907-ci düzeliş”, <http://newtimes.az/az/politics/318/> (erişim tarihi: 23.03.2018).

“EU comments on Ukraine`s new Donbas reintegration law”,
<https://www.unian.info/politics/2355643-eu-comments-on-ukraines-new-donbas-reintegration-law.html> (erişim tarihi: 01.03.2018).

“George H. W. Bush. President of United States”, Encyclopedea Britannica, <https://www.britannica.com/biography/George-H-W-Bush> (erişim tarihi: 27.02.2018).

“George W. Bush. President of United States”, Encyclopedia of Britannica, <https://www.britannica.com/biography/George-W-Bush> (erişim tarihi: 27.02.2018).

“Hacker Releases More Democratic Party Documents”, <https://www.nytimes.com/2016/08/13/us/politics/democratic-party-documents-hack.html> (erişim tarihi: 28.02.2018).

“Inside the White House, paranoia and unrest among top staff”, <https://edition.cnn.com/2017/04/06/politics/donald-trump-white-house-staffing/index.html> (erişim tarihi: 28.02.2018).

“Iran extends Iran nuclear deal again”, <https://www.politico.com/story/2018/01/12/trump-extends-iran-nuclear-deal-again-337959> (erişim tarihi: 01.03.2018).

“Joint Economic Committee Democrats”, US Senator Martin Heinrich, https://www.jec.senate.gov/public/_cache/files/03af02a0-b4f3-4f08-8cf6-1bc95255e94a/trump-s-first-year-top-10-003-.pdf (erişim tarihi: 01.03.2018).

KABA, Ali, “Clinton Dönemi Amerikan Dış Politikası”, https://www.academia.edu/6094979/Clinton_D%C3%B6nemi_Amerikan_D%C4%B1_Politikas%C4%B1 (erişim tarihi: 27.02.2018).

Karadağ F. Mehmet, “Suriye Ekseninde ABD ve Rusya İlişkileri”, <https://www.stratejikortak.com/2017/06/suriye-ekseninde-abd-rusya-iliskileri.html> (erişim tarihi: 28.02.2018).

“Novorossiya Falls From Putin`s Vocabulary as Ukraine Crisis Drags”, <http://www.wsj.com/articles/novorossiya-falls-from-putins-vocabulary-as-ukraine-crisis-drags-1432936655> (erişim tarihi: 28.02.2018).

“One year after the Women`s March on Washington, people are still protesting en masse. A lot. We`ve counted.”,

https://www.washingtonpost.com/news/monkey-cage/wp/2018/01/21/one-year-after-the-womens-march-on-washington-people-are-still-protesting-en-masse-a-lot-weve-counted/?utm_term=.022acb196271 (erişim tarihi: 28.02.2018).

“Putin`in Donal Trump sempatisi ve ABD-Rusya ilişkileri”,

<https://storia.me/tr/@nihatbilge/putin-in-donald-trump-sempatisi-ve-abd-rusya-iliskileri-1zi9ev> (erişim tarihi: 01.03.2018).

“Rusya-ABD ilişkilerinde balayı kalıcı olmayabilir”,

https://tr.sputniknews.com/ceyda_karan_ksen/201701241026921802-rusya-abd-iliskileri-faruk-logoglu/ (erişim tarihi: 01.03.2018).

“Soviet tried to join Nato in 1954”,

<https://www.theguardian.com/world/2001/jun/17/russia.iantraynor> (erişim tarihi: 24.02.2018).

“Trump: Obama and former aides behind protests, leaks”,

<http://www.foxnews.com/politics/2017/02/28/trump-obama-and-former-aides-behind-protests-leaks.html> (erişim tarihi: 28.02.2018).

“Trump`s Foreign Policy: Year One 2017”, Council on Foreign Relations, <https://www.cfr.org/timeline/trumps-foreign-policy-year-one> (erişim tarihi: 01.03.2018).

“Ukrayna Krizi: Son Durum ve Ukrayna Savaş Haritası”,

<https://www.stratejikortak.com/2017/02/ukrayna-krizi-ukrayna-haritasi.html> (erişim tarihi: 28.02.2018).

“5 soruda Türkiye`nin Afrin`e yönelik Zeytin Dalı Harekatı”,

<http://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-42766283> (erişim tarihi: 01.03.2018).

“10 Conflicts to Watch in 2018”, <https://www.crisisgroup.org/global/10-conflicts-watch-2018> (erişim tarihi: 01.03.2018).